

Mötesskapande arkitektur

En studie om brukarplanering och arkitektrollen

**Karin Andersson
Examensarbete Arkitektur 2013
Chalmers tekniska högskola**

Möteskapande arkitektur

En studie om brukarplanering och arkitektrollen

Chalmers tekniska högskola
Examensarbete vid Chalmers Arkitektur
Master program Design for a Sustainable Development

English title: Co-creating a co-house

Examination 2013-05-16

Offentlig presentation 2013-05-30

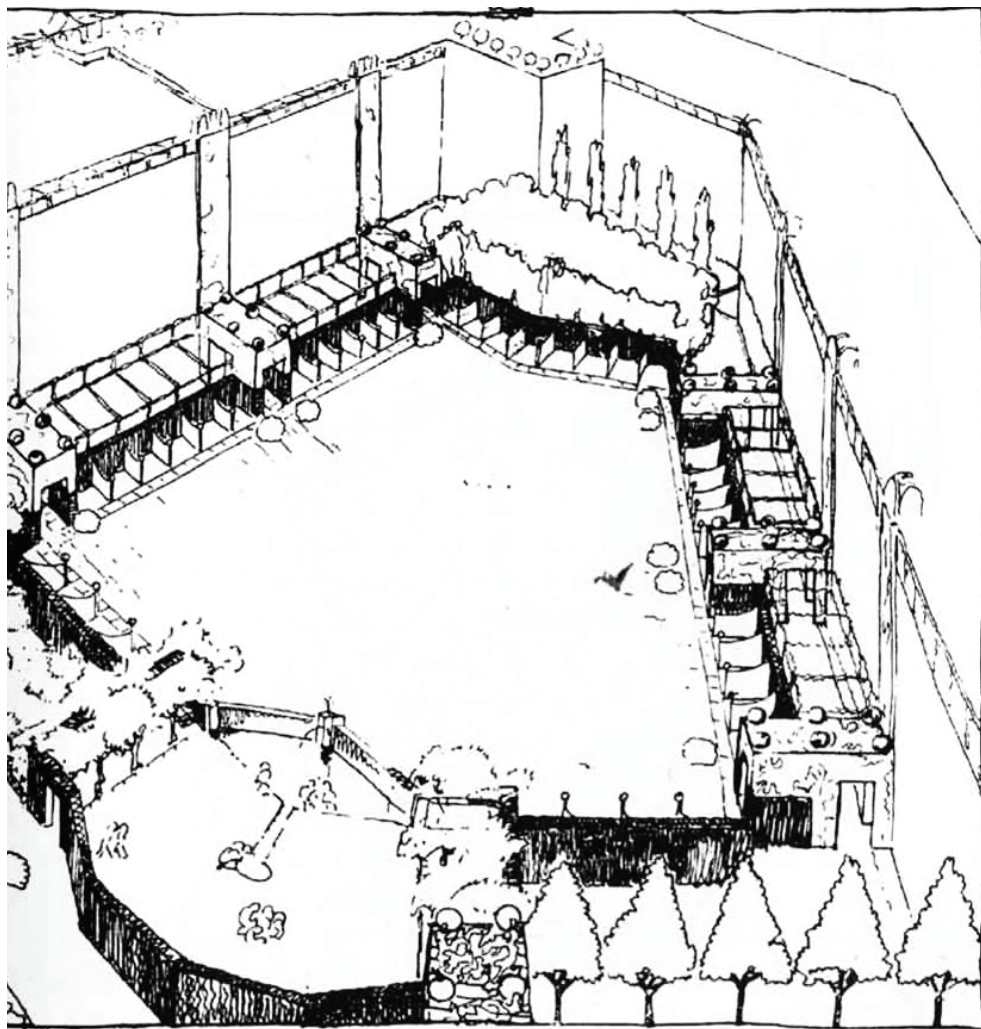
Examinator: Barbara Rubino

Handledare: Pernilla Hagbert

Jurymedlemmar: Lisa Bomble
och Annika von Scheele

CHALMERS

Skiss över kvarteret Pankow i Berlin, år 1927, arkitekt Erwin Gutkind och landskapsarkitekt Leberecht Migge. Migge ritade stora sociala gårdar där de boende kunde odla egna grönsaker och frukter och takträdgårdar som rymde fler aktivitetsytor för de boende utomhus (David H. Haney 2010).

Förord

Förra året var jag på ett studieutbyte inom arkitektprogrammet vid EPFL i Schweiz. Under arbetet i masterstudion Collective Housing in Hamburg, formulerades en tanke; Kanske måste man skapa anledningar i arkitekturen för människor att mötas? Jag såg modernismens vision om att bygga det demokratiska samhället i nytt ljus kan man säga.

När jag hemma i Göteborg igen skulle formulera mitt examensarbete gick jag kursen Design and Planning for Social Inclusion i Hammarkullen. Under kursen provade vi olika slags metoder med vilka arkitekter och planerare kan involvera medborgarna i planeringen och utformningen av rum. Jag fick här möjligheten att fördjupa mig i ett projektet som rörde en möjlig ombyggnad av ett av Sveriges första kollektivhus på arbetsgemenskapsgrund, Stacken i Bergsjön. Samarbetet med kollektivet Stacken ledde vidare till många fler inspirerande möten. Jag blev nyfiken på att fortsätta undersöka brukarmedverkan och se vilka samband jag kunde hitta mellan planeringen av kollektiva boendeformer och ett hållbart samhälle.

Tack Anna Forsmark, kollektivhuset Stacken, kollektivhuset Färdknäppen, Ola Båth, Elisabeth Olzon, Majbacken bogemenskap, Ann Hansson, Håkan Magnusson, BIG/Kornet, Jonas Högberg, Kollektivhuset Tunnan, Dick Urban Vestbro, Kollektivhuset Tullstugan, Inga Alander, Maud Hell, Kollektivhuset Regnbågen, Sanja Nilsson, Kollektivhuset Fiolen, Eva Norrby, Sjöfarten, Kerstin Ödlund, Nils Assarsson, BoAktiv Landgången, Lars Nord, kollektivet Syltburken, Ellen Blåberg, Anna-Sofia Wannerskog, Byggemenskap Högsbo, Birgitta Rang och Inga Alander och för er tid, hjälp och inspirerande samtal.

Ett speciellt tack vill jag rikta speciellt till medlemmarna i föreningen Under-SammaTak för vårt samarbete under vintern och våren. Tack till min handledare Pernilla Hagbert för inspiration och kunnig vägledning, Sara Svensson för peppning och Maarten Hermans för matlådor och kärlek. Ett stort tack till er allihopa!

Innehållsförteckning

Förord	1
Innehållsförteckning	2
Abstrakt	4
Summary	5
Inledning	7
Frågeställningar	8
Syfte	8
Avgränsning	8
Metod	9
Positionering	10
Social hållbarhet	11
Medborgardialog	11
Kollaborativ konsumtion	13
Kollektivhus	17
Föreningen UnderSammaTak	19
Göteborgs Stad	20
Detaljplanen i Högsbo	21
Referensprojekt	23
Fiolen	23
BoAktiv Landgången	25
Bo 100	31
Kvarteret Trevnaden	31
Brukarmedverkan i Malmö	33
Lundamodellen	33
Sammanfattning	33

Fallstudie	35
Pedagogik	36
Uppstartsmöte i Majbackens bogemenskap	38
Inventering av Högsbo	40
Middag i Kollektivhuset Tunnan	42
Arbetsmöte på Chalmers	44
Avslutande möte	48
Förslag A	50
Förslag B	51
Sammanfattning av fallstudien	52
Avslutning	54
Slutord	57
Referenser	58
Bilagor	63
Bilaga 1, Brev från UnderSammaTak	63
Bilaga 2, Föreningen UnderSammaTak	65
Bilaga 3, Inventeringen av Högsbo	66
Bilaga 4, Delegerat gruppledarskap	69
Bilaga 5, Workshop om gemensamma lokaler	70
Bilaga 6, Utvärdering av studiecirkeln	73
Ordlista	79

Abstrakt

Det finns ett behov för samhället av att tjänstemän och samhällsbyggare arbeta tillsammans med medborgarna för att generera ny kunskap och lösningar på hur det hållbara samhället skall uppnås. För en demokratisk medborgardialog behöver nya arbetssätt utvecklas i olika professioner. Det här en undersökning av arkitektens roll i processledning och vad brukarplanering kan generera för möjligheter när en större grupp människor vill skapa ett hus tillsammans.

Runt omkring i Sverige finns redan en gräsrotsrörelse av föreningar och grupper som är intresserade av hållbarhetsfrågor och av att skapa sina egna boendemiljöer. UnderSammaTak är en förening som vars mål är att skapa ett gemenskapsboende i Göteborg under de närmaste åren. Det här examensarbetet beskriver vårt arbete tillsammans våren 2013. I mitt arbete har jag undersökt två huvudspår; dels arkitektens roll i deltagarprocesser samt undersökt kollektivboendet som boendekoncept.

Det finns mätbara ekonomiska och resursmässiga besparingar i att brukarna involveras i projekten men även sociala värden som behöver belysas och värderas när man bygger. Deltagarna i den fallstudie som jag har arbetat med, kan till exempel tänka sig att bo i privata lägenheter som är betydligt mycket mindre än hur de bor idag om de får flytta in i ett hus vars utformning möjliggör en större social gemenskap mellan de boende. Detta är intressant för Göteborgs stads miljömål där beskriver att man vill bygga en tät stad. Ett annat intressant tema är deltagarnas intresse av att påverka i stadsdelen Högsbo där projektet är tänkt att genomföras och av att vara en del av det kringliggande bostadsområdet fysiskt och socialt.

Deltagarprocessen har även lett till ny generell kunskap om arkitektur inom UnderSammaTak och även stärkt deltagarnas individuella engagemang i det fortsatta arbetet. Ett material har skapats för föreningen UnderSammaTak vilket kan användas för att konkretisera huset till ett arkitekturprogram i ett senare skede. Resultatet har stärkt hypotesen att brukarplanering är ett viktigt verktyg att utveckla om vi arkitekter vill arbeta för att arbeta med att göra medborgarna till den drivande kraften mot en hållbar samhällsutveckling. Med hjälp av utvecklandet av olika slags metoder för deltagande kan detta berika planeringen i flera skalor; alltifrån planeringen av ett hus, ett område och planeringen av en hel stad.

Nyckelord; brukarplanering, deltagarprocess, medskapande arkitektur, arkitektens roll, gemenskapsboende, kollektivhus.

Summary

Our society is undergoing profound changes today. The capitalist economic system with unrestrained growth is questioned as the Earth is running out of resources as well as the ecological balance is threatened and the climate changes is becoming more alert. Threats to the ecological values, link to issues of democracy, and the fair distribution of resources should become a prioritized issue on all the national agendas. This has been stated already in the UN report our Common Future from 1987 and the action plan; Agenda 21 from 1992.

Gothenburg is one of many cities that must find a strategy for these increased climate changes, declining resources and greater social inequality. The knowledge of how we can build better, sustainable cities, socially, economically and ecologically has increased. Today the social sustainability has become an aspect that has received a growing attention in planning.

Among the recent goals that politicians have set upon the City's Property Development Office is to make plans for more housing to be built. This housing needs to meet the residents' needs, while reducing the city's carbon footprint and the segregation. A strategy for finding solutions and ideas how this can be done is to include the citizens in a dialogue about the city's development. How these dialogues can be held is a subject that is currently explored in different research.

The development of new residential buildings and rehabilitation of old houses in cooperation with the residents, have previously been isolated events. Now the awareness of citizens grows. They organize themselves in associations and groups, and demands to have a voice in how the city, the residential environments and the multifamily buildings should be designed. There is a growing interest to build something else than what is produced by the market today. This is the result of a merge of widespread grassroots ideas and political decisions.

In Gothenburg there is 2013 not only an explicit political demand on the City planning to create more housing, but also specific to contribute to develop more co-houses. A co-house is, according to the Swedish definition, an intentionally collective living in a multifamily residential building. You have your own private rental apartment but also share rooms, household duties and activities with other people living in the house. The most co-houses were developed in the early 80's in cooperation with associations that were working towards this.

Summary

UnderSammaTak is an association that was formed in 2009 and their aim is to create a co-house in Gothenburg for them to live in. Within my thesis I have made a case study about their work towards creating their house. I have created a serie of meetings for members of the association UnderSammaTak with the aim that was developed in cooperation with the members of the board to; 1. Develop the vision of the co-house, 2. Raise enthusiasm and the members partizipation in the work.

I have used participatory workingmethods to make the members involved and reciprocally gain more knowledge. We have made study visits to similar projects and conducted workshops about visions of what they believe their co-house should be about and how it could be relised. I have provided information and tools for them to take part in the designprocess and to discuss qualities in their future home.

My thesis also describes how architects have been before working before with partizipation in the building process and describes their different aims and methods to do this. The case study with the project together with the association UnderSammaTak, is presented with a more thoroughly description of methods that where used and the outcome. The reseaults is discussed as project specific and also as general findings. For my thesis my aim was to; 1. Describe the concept of contemporary co-housing, 2. Develop methods and knowledge on how to work with citizens and associationsinitiatives and 3. Put the reseaults in relation to the strive towards a more sustainable society and the role for me as an architect to work with this. As architects we need to give people the best opportunities to participate in creating our society.

Inledning

Vårt samhälle genomgår omfattande förändringar idag. Det ekonomiska systemet med tillväxt som måttstock för framgång börjar ifrågasättas i samband med att jordens resurser tar slut. Hoten mot de ekologiska värdena kopplas till frågor om demokrati och en rättvis fördelning av resurserna.

Göteborg som stad måste anpassa sig till innebörden av vad ökad klimatpåverkan, minskade resurser och större sociala klyftor för med sig för problem och utveckla strategier som utmanar detta. Kunskapen om hur vi kan bygga bättre, hållbara städer, socialt, ekonomiskt och ekologiskt har ökat och idag har den sociala hållbarheten blivit en aspekt som har fått ett växande utrymme i stadsplaneringen.

Bland uppdragen från Göteborgs politiker till Fastighetsnämnden står det bland prioriteringarna att ta fram planer för att bygga mer bostäder som möter invånarnas behov och samtidigt minska stadens klimatpåverkan och segregering. En strategi för att finna lösningar och idéer på hur detta kan göras är att inkludera medborgarna i dialog om stadens utveckling. Hur tjänstemänn arbetar med medborgardialog utforskas idag på olika håll inom forskargrupper, hos företag, nämnder och förvaltningar i Göteborg.

I denna kontexten vill jag undersöka hur jag i min roll som arkitekt kan arbeta med medborgarinitiativ och utveckla teorier och metoder för detta. I arkitektyrket måste vi ta ställning till de stora samhällsfrågorna när vi är med och bygger nya livsmiljöer. Det duger inte längre att lägga gröna tak på externa shoppingcentrum och säga att vi har arbetat för en hållbar utveckling. Vi arkitekter måste bidra till att ge människor i samhället de bästa förutsättningar att delta i samtalet om vilket samhälle vi bygger i varje projekt vi ställs inför.

Utvecklandet av nya bostadshus i samarbete med de framtida boenden, brukarna, har tidigare varit engångsföreteelser. Nu börjar sociala konsekvensanalyser efterfrågas i upphandlingar och röster höjs om behovet av brukplanering och demokratisk involvering, till exempel vid renovering av miljonprogramsområden. En medvetenhet hos medborgarna växer samtidigt och de organiserar sig i föreningar och grupper och kräver att få vara med och påverka hur boendemiljöerna ska utformas.

Under hösten 2012 har jag varit i kontakt med fyra kollektivhusföreningar och tittat på förutsättningarna för ett samarbete med en förening inför mitt examensarbete. Föreningen UnderSammaTak har som syfte att skapa ett gemenskapsboende

Inledning

för blandade åldrar i Göteborg. För närvarande undersöker de möjligheten att fungera som en byggemenskap och att bestämma själva över hur deras hus ska bli. Projektet var i en fas där tidigare etablerade visioner behövde konkretiseras och engagemanget spridas inom föreningen. Vi samarbetade under våren och jag ledde en studiecirkel för att öva metoder för brukarplanering.

Frågeställningar

Det finns ett demokratunderskott i planeringen av städer och bostadsmiljöer idag. Medborgarna är passiva konsument istället för att bli delaktiga i att skapa ett hållbart samhälle. Min hypotes är att arkitekten i sin roll har en viktig roll att fylla här som kommunikatör mellan olika parter. Utvecklandet av metoder som passar för deltagarplanering är en viktig pusselbit för att öppna upp för nya tankar och engagera medborgarna. Arbetssättet kan främja demokrati och hållbar utveckling genom att medborgare ges möjligheter att påverka sina livsbetingelser. För arbetet har jag formulerat ett antal forskningsfrågor;

- Hur bidrar deltagarplanering till utvecklandet av hållbara bostadsmiljöer?
- Hur kan boendeformen i kollektivhus bidra till hållbara bostadsmiljöer?
- Vilka kunskaper och metoder är viktiga att utveckla för arkitekter som vill arbeta med deltagarprocesser i tidiga skeden ihop med ideella föreningar?

Syfte

Syftet med den här studien är att pröva och vidareutveckla arbetsmetoder för att arbeta som arkitekt med grupper av mänsiskor som tillsammans vill utveckla projekt ihop. Mitt syfte är att och lära mig mer detta arbetsättet inför mitt kommande yrkesliv och jag hoppas att arbetet kan hjälpa andra arkitekter och planerare som arbetar med ideella organisationer. Arbetet har utarbetats i relation till en kollektivhusförening men arbetsmetoderna skulle kunna appliceras på byggemenskaper och liknande projekt i tidiga skeden.

Målbilden för UnderSammaTaks styrelse och mig har varit att vårt samarbete dels skulle engagera medlemmarna som tidigare inte varit delaktiga samt konkretisera föreningens vision om ett gemenskapsboende. Materialet från examensarbetet kan efter avslutat projekt fritt användas av föreningen UnderSammaTak för utvecklandet av sitt gemenskapsboende. Arbetet ihop med UnderSammatak beskrivs som en fallstudie i ett senare kapitel.

Avgränsning

Den tidsmässiga avgränsningen är tiden för mitt examensarbete, mitten av januari till slutet av maj 2013. Projektiden på endast 4,5 månader var kort för att starta en praktiskdeltagarprocess, bedriva studier om brukarplanering och få tid att reflek-

tera över resultaten från deltagarstudien.

Jag valde att arbeta med en kollektivhusförening av flera andledningar; dels eftersom de var en redan organiserad grupp lokaliserad till Göteborg som hade ett behov av att planera sitt kommande hus och var positivt inställda till att delta. En annan anledningen var att jag ville lära mig mer om kollektivhus. Inom en tidigare kurs skrev jag en uppsatts (A discussion on the impact of cohousing as an alternative for more sustainable housing (2012) Paper for; Advanced Theory and Methodology) om den kollektiva boendeformens potential för att stärka de boendes möjligheter till en hållbar livsstil. Detta ämne ville jag fördjupa mig i och se hur de här deltagarna resonerar över vad som är viktigt i ett boende och hur jag som arkitekt kan bidra med mina kunskaper.

Den första avgränsningen av vilka deltagarna skulle vara i planeringsarbetet var ett önskemål från föreningen att endast medlemmar skulle delta för att stärka syftet som redan formulerats. Initialt fanns planer att deltagarplaneringen skulle kunna mynna ut i ritningar på ett hus men eftersom förslaget till detaljplan sköts upp ansåg jag det förhastat att på denna korta tid arbeta med detta som mål. Vare sig tomt, finansiering eller byggherre var beslutad. Dessutom eftersom det var osäkert vilket engagemans som deltagarna var villiga att ställa upp på begränsade jag arbetet inom studiecirkeln till att bestå av fem träffar och handla om visionsarbete. Dessa begränsningar kom fram under processens gång och skapade till viss del en osäkerhet inom studiecirkeln. En annan avgränsning var att ämnet har vidgats och även om mer material om tidigare brukarplanering, metodutveckling, kollaborativ konsumtion- och design hade varit i allra högsta grad relevant får jag spara detta tillsvidare. För vidare fördjupning hänvisar jag till mina referensers källförteckningar.

Metod

För att förstå bakgrunden till kollektivhustraditionen har jag läst litteratur och gjort studiebesök till referensprojekt som byggts med olika slags medverkan av brukarna. Under arbetet har jag intervjuat deltagare i brukarplanering med frågor som mejlats ut i förväg. Frågorna har anpassats efter situationen och mer varit vägledande för en strukturerad men öppen dialog kring ämnena arkitektur, brukarplanering och hållbarhet. En mer strukturerad form samt ett större antal intervjuer med både boende, arkitekter och byggherrar hade dock givit en bättre jämförelse mellan projekten.

Ett teoretiskt ramverk presenteras som innehåller forskning om social hållbarhet, demokrati, medborgardialog, kollaborativ design- och konsumtion för att antyda den arena som jag anser att brukarplanering av flerbostadshus har en plats inom. Till detta tillkommer litteraturstudier om ledarskap i ideella organisationer och av

Inledning

olika forskares arbete med medborgardialoger för att positionera och kritisera min egen roll och vilken påverkan den har haft på det här arbetet.

Metoder för kunskapsinhämtning för samarbete med beställare och konceptutveckling i tidiga skeden ingår ständigt i den arkitektutbildning jag nu avslutar. Från dessa har jag utvecklat mina egna metoder och pedagogik som använts i fallstudien. Mer om vilka metoder som jag använde i den här studien kan du läsa under kapitlet om fallstudien. Fallstudien har bedrivits i form av en studiecirkel inom vilken workshops på olika teman har genomförts. Studiebesök till existerande kollektivhus samt platsanalys av en möjlig plats att bygga på har använts för att skapa en gemensam referensram. Materialet som presenteras från fallstudien utgår ifrån mina tolkningar av den dokumentation av bilder, video, ritningar, anteckningar och skisser som jag har samlat in. Studiecirkeln koncentrerade sig i huvudsak på att formulera vilket koncept som föreningen vill samlas kring och vilka funktioner och rum detta kan innebära för deras gemenskapsboende.

Positionering

Alla resultat i en undersökning kan ifrågasättas utifrån dess kontext. Vem som gjorde undersökningen och varför, hur frågorna ställdes och tolkades och självfall- et vem eller vilka som deltog. I fråga om min roll i den här processen ser jag mig mer som en interaktiv aktionsforskare (Fröst 2004, Stenberg 2013). Studiecirkeln ska ha nytta av arbetet och utvecklas samtidigt som arbetet genererar kunskap till mina forskningsfrågor.

Som ledare av en process har jag en direkt påverkan på utfallet av arbetet. Min personliga utgångspunkt är därför viktig att nämna. Studier i konst, konstvetenskap och antropologi och i min yrkesroll som scenograf har inneburit ett personligt intresse för visuell kultur och sociala förändringsprocesser. Tillsammans med ett engagemang för frågor som rör makt- och resursfördelning har detta inspirerat mig att arbeta med arkitektens roll i samhällsbyggandet.

Jag är även positiv till kollektivhus som boendeform och har själv bott i lägenhetskollektiv i 10 år. Utifrån en intersektionell analys har min position som svensk, kvinna och arkitektstuderande ihop med min bakgrund haft en effekt på den här undersökningen. Byggsektorn är fortfarande i hög grad dominerad av vita medelålders män. De som främst är intresserade av att fler gemenskapsboenden byggs är kvinnor, med akademisk bakgrund, i olika åldrar. Just ojämlikheten i könsfördelningen, vad den beror på och vilka konsekvenser det ger, är något som diskuteras i många kollektivhus och kollektivhusföreningar. (Båth 2012, Grip 2007, Tjernström 2013, Vestbro 1989, Vetrbor 2013,)

Social hållbarhet

Vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992 antogs en handlingsplan, Agenda 21. Den betonar vikten av ibland annat lokalt medborgar-engagemang för att arbeta mot ekonomisk, social och ekologisk hållbar utveckling. Det råder dock fortfarande oklarheter kring ett enat grepp om hur Sverige ska arbeta med lokala engagemang och en fortsatt debatt om hur den socialt hållbara utvecklingen skall definieras.

Suzanne Wallance (2011) menar att målet med ekonomisk och ekologisk hållbarhet inte kan nås utan ett antropogent bakgrundsperspektiv där effekterna av människans aktiviteter ses utgångspunkten för en hållbar utveckling. Wallance ser olika samverkande aspekter för sociala hållbarheten som en triangulär modell;

- a. Utveckling; vad människor behöver. Detta synsätt lägger stor vikt vid rättvist fördelade resurser, jämställdhet, demokrati, arbete och utbildning.
- b. Transformativ kultur; vad som är ekologiskt hållbart. Människans kultur måste förändras.
- c. Konservativ kultur: Vad människor vill ha. Beskriver förståelsen om människans motstånd till att förändra sina vanor.

Dessa aspekter av social hållbarhet kan sammanfattas med att det är viktigt att förstå både människans behov och vilja för att lyckas skapa en hållbar samhällsutveckling (Mair 2010). Ett sätt att förena motstridiga aspekter skulle kunna vara att arbeta med lokalt medborgarengagemang såsom Agenda 21 beskriver (FN 1992)

Medborgardialog

Idérötterna till medborgardeltagande i beslutsfattande, står att finna inom sociologin och filosofin där Lewis Mumford är en av dem som utvecklade begreppet. Mumford menade att vad som definierade människan, var inte i första hand vår användning av verktyg och teknik utan vårt språkbruk och utbytet av information och idéer. Detta la grunden för människans samhällen som blivit mer och mer komplexa. Mumfords bidrog till att integrera tankegångar om demokratiskt ledarskap, gruppdyamik, aktionsforskning och att dialogen och delandet av kunskap som redskap för att överbrygga orättvisor i samhället.

Utbytet av information, transparens i processen är några av de viktigaste grundstenarna i medborgardialog samt urvalet av deltagarna och vilket inflytande de får.

Sherry Arnstein lyfter fram behovet av att ha makt över sin vardag som ett motiv för medborgarna att medverka i beslutsprocesser men analyserar sättet och syftet med deras deltagande. Arnsteins klassiska steg "Ladder of participation" delar in medborgardeltagande i åtta steg i syfte att kunna skilja mellan skenbart och verkligt inflytande. I modellen är manipulation i botten och medborgarkontroll i toppen av stegen.

Forskargruppen Mellanplats undersöker medborgardialogens plats i demokratin. Under deras konferens (Hammarkullen, 2013-02-27) luftades förhoppningar och farhågor om dialogen som möjlighet för eller hot mot demokratin. Nazem Tahvilzadeh, en av författarna av "*Framtiden är redan här*" (Stenberg 2013) menar att den representativa demokratin idag har ett alltför stort avstånd till medborgarna och att en ny modell att arbeta med medborgardialoger skulle öka kunskapen och demokratin i samhället. Tahvilzadeh är kritisk till varför politiker och tjänstemän inom staden vill arbeta med medborgardialog. Ofta arbetar man med medborgardialoger för tidigt, innan det finns konkreta frågor man vill diskutera. I andra fall kommer dialogen för sent, då det inte finns så mycket möjlighet till påverkan kvar.

Tre viktiga principer för deltagandestyrning;

- Att frågorna har en praktisk orientering.
- Att de som berörs stärks i att delta och att utbyta kunskaper, utan att domineras av experter.
- Att deltagandet även ska vara kopplad till makt att fatta beslut.

Detta bygger dock på att det institutionella systemet bidrar med vissa bakgrundsvillkor. Deltagandet behöver stöd; tid, medel och kompetens. Deltagarprocessen behöver arbeta uppsökande och stärka underrepresenterade grupper (Arnstein 1969, Fung 2001, Hernández-Medina 2010, Stenberg 2013)

Jenny Stenberg (Stenberg 2004) forskare inom Mellanplats, har undersökt hur lokala demokratiprojekt har fungerat inom bostadsföretag och stadsdelsförvaltningar. En slutsats hon tar är att själva samarbetsprocesserna tar tid att bygga upp men att resultatet blir mer varaktigt och eftersom de är lokalt förankrade i en gemensam kunskap och värdegrund.

När det gäller just boendeinflytande skulle man kunna förenkla Arnsteins steg till fyra steg i en trappa och skilja mellan:

1. information till de boende om förestående förändringar
2. förankring; möjligheter för de boende att ge synpunkter på framtagna förslag
3. delaktighet i planeringen; de boende deltar i framtagandet av förslag till förändringar och deras erfarenheter utgör ett kunskapsunderlag i processen

4. medbestämmande; de boende deltar i beslut om investeringar och/eller utformning eller får beslutanderätt i vissa frågor (Boverket 2010).

Deltagande aktiviteter kan vara motiverad ur ett administrativt perspektiv eller ett medborgarperspektiv. Ur administrativ synvinkel, kan deltagande bygga upp allmänhetens stöd för verksamheten. Det kan utbilda allmänheten om en myndighets verksamhet och även underlätta informationsutbyte om lokala förhållanden. Ur medborgarnas synvinkel möjliggör deltagande individer och grupper att påverka myndighets beslut i ett representativt sätt och är i Sverige lagstadgat i Plan- och Byggnadslagen. Inom de kommunala bostadsföretagen finns även förhöjda lagkrav på boendeinflytande och inflytande i företaget. Privata fastighetsägare omfattas inte av någon sådan bestämmelse. Däremot reglerar hyreslagens regler gäller för såväl allmännyttiga som privata hyresvärdar och ger hyresgästerna visst inflytande över den egna lägenheten och de gemensamma utrymmena, däremot inte över utemiljön eller bostadsområdet som helhet.

En upplåtelseform som Sveriges regering vill stärka är den kooperativ hyresrätten eftersom formen stärker boendedemokratien och förväntas stimulera till att fler bostäder byggs. En kooperativ hyresrättsförening blockhyr alla lägenheterna av fastighetsägaren. Var och en av medlemmarna i föreningen betalar en viss insats till föreningen, en typ av deposition som betalas tillbaka när man flyttar. Ansvaret för det inre underhållet i lägenheterna går över på den enskilde hyresgästen men föreningen beslutar om fastighetsskötseln, budget för förvaltningen och hyresnivåer. Detta stärker de boendes ansvar och makt att påverka i sitt boende (Boverket 2010).

De lokala demokratiprocesserna menar många har en utforskad potential. Synen på medborgaren som passiv konsument är ett förlegat synsätt och vi måste se medborgarna som innehavare av kunskap för att bygga samhället. Inom designvärlden har man sedan länge arbetat med brukare i syfte att lära sig ny kunskap och utveckla produkter som bättre svarar mot brukarnas behov. Här finns metoder som även går att utveckla för olika arkitekt och planeringsprojekt (Norwegian Design Council 2010). Österrikes miljödepartement har utvecklat en mycket informativ hemsida med manualer för deltagandeplanering (www.partizipation.at)

Kollaborativ konsumtion

Uttrycket kollaborativ konsumtion myntades redan 1978 då bilpoolen introducerades som begrepp men har fått en förnyad aktualitet idag. Affärsmodellen baserar sig på att man kan utnyttja våra fysiska resurser bättre. Anders Emilson (2013) doktorerar på ämet på Malmö Högskola. Emilson förutspår att kollaborativ konsumtion kommer leda till en ny slags ekonomi i framtiden och att denna ekonomibaseras på efterfrågan på en service eller en funktion istället för privat

Exempel på kollaborativ konsumtion. Klädotek finns idag runt om i landet.

ägande av föremål och produkter. Dagens kommunikationsteknologi ger möjlighet för utvecklandet av utbyte av kollaborativa tjänster. Det finns många exempel på att dessa nätverk leder till minskad resursanvändning (ekonomisk och ekologisk hållbarhet) och starkare sociala nätverk av relationer och känslan av egenmakt (social hållbarhet).

Ebay och Blocket är välkända varumärken inom detta område på internet. Andra snabbväxare är Couchsurfing.org. Där erbjuder du din soffa som gratis övernattning för passerande och får på det sättet nya vänner och kontakter. Genom Airbnb kan du hyra ut ett rum eller din lägenhet på en virtuell, global "rum-och-frukost"-marknad. Genom Flexidrive kan du hyra ut din bil när den bara står i garaget. En annan variant är butiker där du betalar en summa och får använda kläder under en period och sen lämna tillbaka dem.

Vid föredraget på konferensen Bygg för gemenskap i Malmö, säger Emilson att han ser stora likheter med kollektivhustraditionen och genom att studera den kan vi skaffa oss ny kunskap om den kollaborativa konsumtionen. Det finns forskning som pekar på att kollektivt boende skapar nya sociala relationer som indirekt

innebär hushållning av ekonomiska, social och ekologiska resurser (Alfredsson 1996, Grip 2007, Vestbro 2012, MKB 2013).

För individen finns fördelar i att bygga sociala nätverk som ger en känsla av mening och samhörighet. Detta kan bli extra viktigt i dagens samhälle där det är lätt att hamna i utanförskap och där många har flyttat långt och mist släktband och annan tillhörighet. Tryggheten kan ökas genom att grannar känner varandra. Detta har uppmärksammats mycket inom olika bostadsprojekt som vill utveckla tryggheten inom områden och bostäder. Genom att skapa mötesplatser för boenden på olika sätt menar man att man stärker de lokala informella nätverken.

- Socialt nätverk, trygghet och känsla av mening och samhörighet.
- Enklare vardag genom matlagning tillsammans.
- Ökad jämställdhet eftersom man delar på det gemensamma obetalda arbetet oavsett kön.
- Ekonomiskt att dela, byta och hjälpas åt.

För samhället i stort finns samhällsekonomiska vinster att göra med att möjliggöra att fler kollektivhus byggs:

- Socialt hållbart boende: mer gemenskap, större känsla av samhörighet i samhället och dess värderingar.
- Ekonomisk hållbart, billigare att bo mindre och dela mer.
- Ekologiskt hållbart, lägre energiförbrukning när man bor mindre och delar fler ytor, saker och tjänster.

För bostadsägarna:

- Ekonomiskt - när boende känner samhörighet med området minskar skadegörelsen, förenklar förvaltningen. Det regelbundna underhållet minskar eftersom de boende gör mer själva.

Dessa är möjliga positiva effekter av kollektiva boendeformer som behöver fortsatt utvärdering. I min tidigare nämnda uppsatts "A discussion on the impact of cohousing as an alternative for more sustainable housing" kom jag fram till att kollektivhusen oftast inte medför minskad boendeyta utan att det är boendeformens sociala nätverk som delande av tid, saker och trygghet ger den största resursbesparingarna. Ofta anges praktiska skäl; "det är ekonomiskt att åka bil ihop", eller "vi komposterar för att få jord till våra planteringar". Jag har även stött på tendenser till att uttalade ekologiska värderingar har större möjlighet att spridas inom kollektivhusen. Ofta är några individer influerande och påverkar genom egna initiativ. Det verkar finnas samband mellan sociala relationer och hållbar utveckling. Detta knyts ihop och nämns både inom teorier om gruppdynamik och

psykologi. (Blackmore 2012, Moreaus 2012, The Worldwatch Institute 2010)
Utan att gå vidare in på dessa ämnen vill jag nämna detta eftersom denna litteratur har påverkat mitt arbete. I nästa kapitel går jag vidare med att förklara bakgrunden till det svenska kollektivhustraditionen och går vidare med mer bakgrund till det specifika samarbetet med föreningen UnderSammaTak

Kollektivhus

Olika epoker har lyft fram det kollektiva organiserandet av service, gemenskap och bostäder som lösning till den tidens problem. Ofta har politiska visioner om jämställdhet och gemenskap funnits med, liksom lösning på praktiska vardags-göromål.

I Sverige byggdes de första Centralkökshusen, under tidigt 1900-tal, med syfte att underlätta tillgången till tjänstefolk för hemmafruarna (Vestbro 1982). Service-tanken fortsatte med 30-talets kollektivhus tanken istället att göra det enklare för kvinnor att yrkesarbeta. Boendeservicen sköttes i storkök, daghem, tvätteri och butik. Lägenheterna byggdes därför mindre. Tidsbesparingen av servicen skulle bli en samhällsvinst eftersom mer tid kunde läggas på motion, politik och folkbildande studiecirkel (Caldenby 1992, Vestbro 1982).

Under 1960 och 70-talen startade många lägenhetskolektiv men det var först under 1980-talet som byggandet och ombyggnationen av den största andelen kollektivhus startade. Forskargruppen Bo i Gemenskap "BIG" grundlade under denna tid ett koncept som lever kvar idag; bogemenskap på arbetsgemenskapsgrund. Grunden i gemenskapsboendet är att man har gemensam matlagning och ofta ett slags utökad självförvaltning av huset med trädgårdsskötsel och städning av de gemensamma lokalerna (Vestbro 2012).

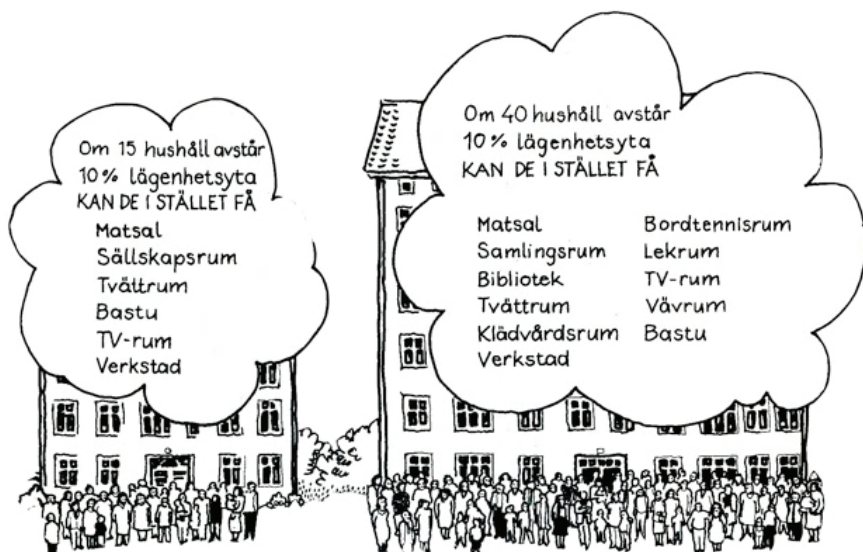
Forskargruppen Bo i Gemenskap vision var med deras egna ord; "Vi letade efter ett någorlunda annorlunda sätt att bo där vi både hade en privat bostad men också gott om gemensamma utrymmen. Vi såg samarbete i vardagen som en bas för gemenskap, en bättre uppväxtmiljö för våra barn, hushållning med resurser och en möjlighet till ett roligare och rikare liv" (Forskargruppen Bo i Gemenskap 2013).

I dag finns det i Sverige ungefär 40 kollektivhus med sammanlagt cirka 2000 hushåll, dvs. en relativt liten del av det totala bostadsbeståndet. Ungefär hälften av husen följer BIG-konceptet. Sju av husen är i huvudsak gemenskapsboenden för "andra halvan av livet", med kollektivhuset Färdknäppen som förebild men bygger på samma arbetsgemenskapsgrund som övriga hus. Färdknäppen byggdes år 1993 och ligger på Södermalm i Stockholm. Andra halvan av livet- konceptet bygger dock mer på trygghet och social samvaro med andra i samma livssituation, vilket oftast är tänkt att vara människor över 40 års ålder, utan hemmavarande barn (Vestbro 2012, William Olsson 1994).

Det finns även andra projekt som inte uttalat säger sig följa BIG modellen utan definierar sitt koncept själva. Kollektivhusföreningen KOMBO vill skapa en boendegemenskap i Stockholm. Deras vision beskriver att;

“Vi vill delta i processen kring planer och ritningar för att hitta nya lösningar som främjar skönhet, gemenskap och demokrati... Vi har en önskan om att leva ekologiskt och klimatmässigt hållbart” (Kombo 2011-11-27).

Ett likande koncept beskrivs av Tyresö kollektivhusförening som skriver i sin vision att man vill leva ekologiskt hållbart och resurssnålt genom att producera sin egen värme, el och mat (Hjördis Ahlin-Boström 2012-10-29). I Göteborg finns liknande tankar inom gruppen Bygggemenskap Högsbo. Det är en nybildad intressegrupp, som vill skapa en bogenenskap i området Högsbo. De diskuterar ekologisk hållbarhet och olika etiska värdefrågor frågor, bland annat om frågan av upplåtelseform med synen på bostadsrätten som en form av eget vinstintresse i boendet.

“Vi bor för att leva” (BIG 2013)

2011-09-26 Illustration Inger Blomgren Larsson i skriften

I Göteborg finns även en förening som heter BoIHop, som har arbetat länge för att skapa gemenskapsboenden. De bedriver flera parallella projekt för att realisera nya byggen eller ombyggnationer av äldre fastigheter till att fungera som bostads-gemenskaper för människor i "andra halvan av livet". Hitills har BoIHop skapat "Majbacken" som ligger vid Chapmans torg och "BIG/Kornet" i Mölndal. Det ekonomiska målet som de formulerat är att *"även en pensionerad undersköterska ska ha råd att flytta in"*.

Det finns alltså en hel del olika värderingar liksom förenande likheter inom grupperingarna. Gemensamt för alla är att man ifrågasätter dagens befintliga bostäder och att man kan tänka sig att arbeta ideellt för att skapa det som man anser inte finns idag.

Föreningen UnderSammaTak

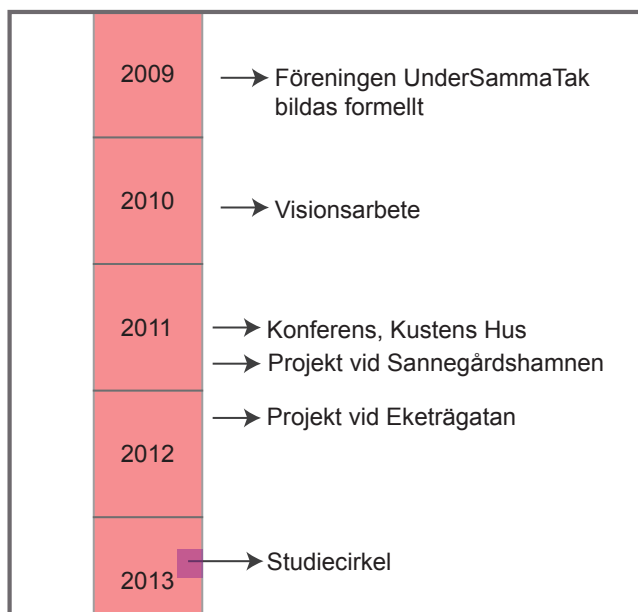
Föreningen UnderSammaTak bildades under 2007, delvis av vänner och kolleger som jobbat som anställda inom Göteborgs kommun. Några hade tidigare varit aktiva i BoIHop och en övervägande majoritet är kvinnor över 40 år, med ett socialt engagemang. Föreningens styrelse har haft i stort sett samma sammansättning under den hittills sex år långa processen. Medlemsantalet har ökat kraftigt i två omgångar. Första gången efter konferensen på Kustens Hus, med ett 50-tal deltagare då det kommunala bostadsbolaget Familjebostäder i Göteborg var en samarbetspartner. Andra gången var publiceringen av en artikel om föreningen i GP i februari (2013). Idag är målet att ha minst 80 medlemmar för att kunna bygga för runt 40 hushåll är nått. Den eftersökta blandningen av medlemmar med olika åldrar och bakgrunder är det inte men är en fråga som diskuteras.

Föreningen har arbetat på många fronter för att skapa sitt gemenskapsboende. De har uppvaktat politiker och tjänstemän, nätverkat med andra liknande föreningar och gjort studiebesök till olika kollektiv i Lund, Stockholm, Göteborg och Borås. Under 2011 gjordes en grundligt arbete under en vecka med att ta fram en värdegrund som föreningens arbete har byggts upp kring (bilaga 1).

Föreningen har redan haft två projekt på gång som inte har kunnat realiserats av olika skäl. För närvarande undersöker de möjligheten att fungera som en byggegemenskap och att bestämma själva över hur deras hus ska bli. Liksom andra intresserade grupper har man meddelat Göteborgs Stad att man är intresserad av ett samarbete i Högsbo (bilaga 2).

Mitt samarbetet med föreningen UnderSammaTak startade med att jag deltog i föreningens styrelsemöten och medlemsmöten under hösten för att lära känna föreningens arbete. Att jag valde att arbeta vidare med UnderSammaTak berodde på att de är en etablerad grupp som, liksom jag, verkar i Göteborg. Detta var en

förutsättning för att hålla en bra dialog med styrelsen och viktigt för fallstudien. Att de befann sig i uppstarten av att konkretisera tidigare visioner ihop med nyttillkomna medlemmar utgjorde en bra utgångspunkt för vårt samarbete. Mitt examensarbete och studiecirkeln som jag ledde är en liten del av en längre process mot ett gemenskapsboende för föreningens medlemmar.

Föreningen UnderSammaTaks process där min fallstudie, studiecirkeln är en liten del i ett längre arbete.

Göteborgs Stad

Idag bor hälften av befolkningen i Sverige i singelhushåll plus att bostadsytan per person har ökat (Statistiska centralbyrån 2012). Samtidigt ökar inflyttningen till storstadsregionerna och sätter ytterligare press på att bygga fler bostäder. Göteborg präglas bland annat av spridda bebyggelseområden med stark segregering mellan områdena. Detta har man beslutat sig för att försöka ändra genom att bygga mer med fokus på blandade upplåtelseformer. Göteborgs kommunfullmäktiges Mål och Inriktningsdokument för 2013 samlar uppdragen till nämnderna och vilka mål och prioriteringar som ska göras. På första plats kommer att staden ska bli bättre på att möta göteborgarnas bostadsbehov och samtidigt minska stadens klimatpåverkan.

Intresset växer idag för hur olika professioner kan arbeta tillsammans för att göra medborgarna delaktiga i planeringen av städer och bostäder. Syftet med dessa involverande arbetsätt har setts som en viktig del i en hållbar utveckling. Inspirationen har nått Sverige med flera studiebesök. Stadsbyggnadskontoret i Göteborg, Kollektivhus.NU, Föreningen för Byggemenskaper har alla rest till Freiburg och Tübingen. I sydvästra Tyskland har man arbetat länge med att involvera medborgarna i stadsplanering genom att på olika sätt underlätta för invånarna att utveckla sina egna hus genom bildandet av så kallade byggemenskaper.

Ett annat uppdrag som Kommunfullmäktige har gett staden kallas S2020; "Socialt hållbar utveckling år 2020" (WSP 2010). Uppdraget innebär att integrera de sociala aspekterna i den fysiska planeringen. S2020 ska definiera aspekter på social kvalitet i samhället och föreslå verktyg för hur staden ska arbeta för att nå detta. Demokrati och delaktighet är avgörande för social hållbarhet. Sättet som medborgarna får vara delaktiga och att många deltar anses som viktiga faktorer för demokratin.

Detaljplanen i Högsbo

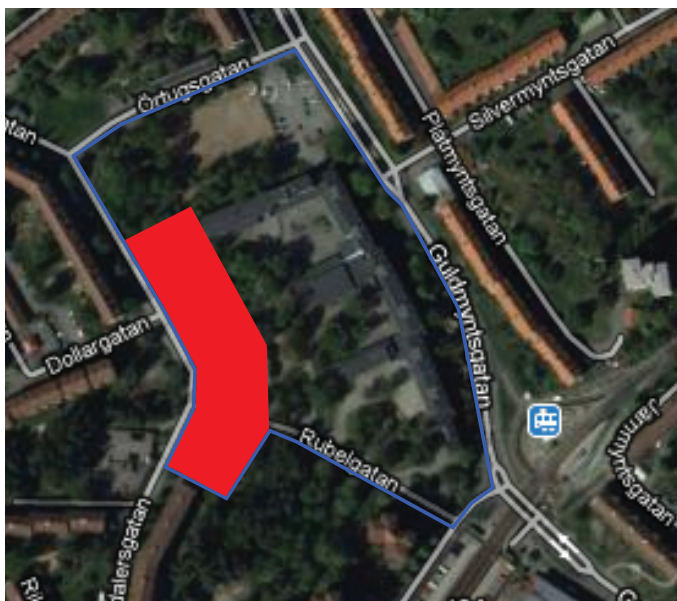
I Högsbo, ett område i sydvästra Göteborg rivs just nu de sista tegelbyggnaderna på Högsboskolan. Den byggdes samtidigt som omkringliggande område i mitten på 50-talet. Skoltomten, Högsbovallen intill och området kring parken vid Rubelgatan ingår i utredningsområdet för den kulturmiljöutredning har gjorts av Lindholmen Restaurering AB (2012). Förutsättningarna för en exploatering på platsen ska utredas inför markanvisning. Sammantaget bedöms området ha goda förutsättningar för förtätning, med ett läge alldeles invid Axel Dahlströms torg, intill goda kollektivtrafikanslutningar och nära stora grönområden. Planen; Bostäder mm vid Guldmyntsgatan inom stadsdelen Järnbrott, visarett förslag på ca 250-300 nya bostäder samt en förskola med 4-6 avdelningar inom området (www.goteborg.se 2013-01-20). Enligt Hanna Kaplan, handläggare på Stadsbyggnadskontoret, skall den nya planen bli väldigt generell för att rymma många olika initiativ. En strategi som staden arbetar med för att motverka segregationen är att bygga bostäder med blandade upplåtelseformer.

Det är ännu inte officiellt att byggemenskaper eller gemenskapsboenden kan bli aktuella i projektet, men det är en faktor i utredningen om detaljplanen. Högsbo lokaltidning har redan skrivit om funderingarna med att låta byggemenskaper utveckla sina initiativ ihop med staden (Clasén 2012-06-18) Detta har inspirerat grupper såsom Byggemenskap Högsbo och föreningen UnderSammaTak att ta kontakt med Göteborgs Stad och meddela sitt intresse att vara med och utveckla sina visioner här. Detaljplanen skulle gå upp i Byggnadsnämnden redan den 14 januari enligt Peter Junker men gick upp först senare under våren vilket har förse-nat saker och ting.(2012-12-03).

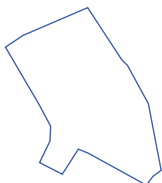
Göteborgs kommunfullmäktiges Mål och Inriktningsdokument har i år formulerat ett uppdrag till Fastighetskontoret;

”verka för fler gemenskapsboende, exempelvis med gemensamt kök, matsal, hobbyrum, läshörna, träning och rum för byte av saker. Det kan till exempel ske genom att efterfrågan kartläggs, kanaliseras och stimuleras” (Göteborgs kommunfullmäktiges Mål och Inriktningsdokument 2013, sid 7).

I en intervju med Anna Olsson på Fastighetskontoret den 15 februari 2013, berättar hon att detaljplanen just nu ritas om och kommer eventuellt lämnas till byggnadsnämnden innan sommaren. Om förslaget godtas, går det därefter ut på samråd. Därefter beaktas inkomna åsikter från sakägare, en process som hon gissar tar minst två-tre år. Först efter att detaljplanen träder i kraft kan ett projekteringsarbete börja som tar upp till ett år och därefter ett byggskede på ungefär ett år.

(Kaplan 2013-03-08)

Område där Stadsbyggnadskontoret gör ett förslag till en detaljplan.

Område som Stadsbyggnadskontoret skissar på som eventuell plats för byggemenskaper

Referensprojekt

För att skaffa en personlig referensram till hur man kan arbeta med brukarmedverkan har jag besökt ett antal hus runt om i Sverige som har planerats i ihop med de framtida boenden. Arkitekterna och de som medverkade av de boende, intervjuades när detta var möjligt. Intervjuerna ville belysa effekten av brukarmedverkan för resultatet av huset och boendemiljön som den fungerar just idag. Frågor ställdes om det är något de skulle ha velat ändra på i planeringsskedet eller i det färdiga huset med den kunskapen de har idag.

Deltagandet på olika slags möten och sammankomster, bland annat konferensen "Vi bygger för gemenskap" av MKB, Malmös Kommunala Bostadsbolag, gav nya kontakter och information om andra pågående projekt.

Fiolen

Inflyttning; 1993

Ägare; Lunds Kommunala Fastighetsbolag

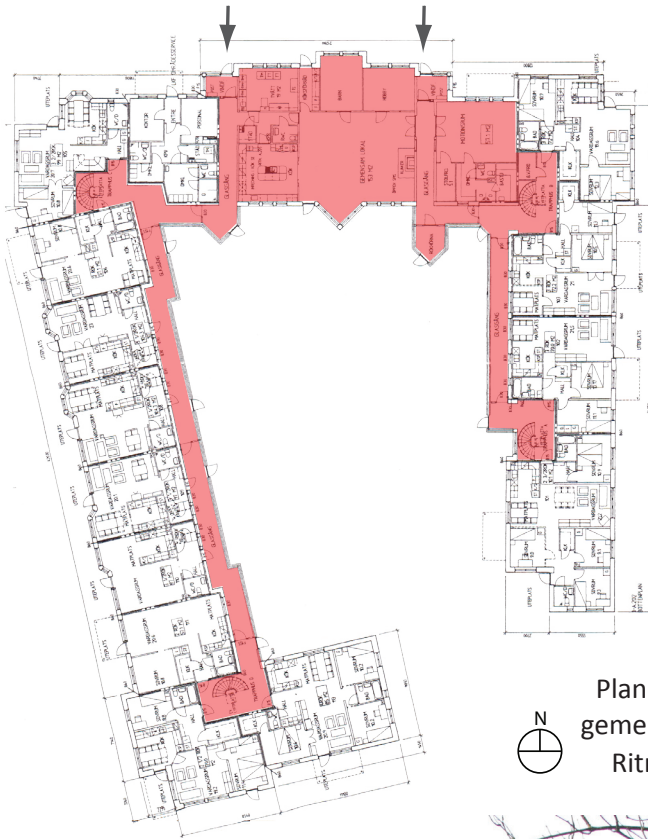
Arkitekter; White arkitekter genom Rolf Lindström och Lotta Sundström

(www.lkf.se 2013-04-10)

Kollektivhuset tog form i samarbete mellan blivande hyresgäster, arkitekter och representanter för Lunds Kommunala Fastighetsbolag. Hyresgästerna är medlemmar i en ekonomisk förening som hyr huset av Lunds Kommunala Fastighetsbolag och i sin tur hyr ut lägenheterna till sina medlemmar. Fiolen tillkom efter lyckat framgång med Kollektivhuset Regnbågen som har samma arkitekter och en snarlik planlösning.

Husen är byggda i två plan runt en gård som öppnar sig mot söder. De 24 lägenheterna är något mindre än i jämförbar bebyggelse men i gengäld finns det stora gemensamma utrymmen, allrum med kök, motionsrum med bastu, lekrumrum, tv-rum (verksamheterna skiftar i lokalerna). I allrummet äts gemensamma måltider tre gånger per vecka och här finns en öppen spis.

Alla lägenheter i markplan har uteplats och resterande har balkonger. I källaren ligger ett fotolabb/förråd, privata förråd men tvättstugan ligger vid matsalen i entréplan, efter lärdomar från Regnbågen. Gästrum arrangeras i tv-rummets bädd-

Planritning över Fiolen med
gemensamma ytor markerade
Ritningar: Mikael Nyqvist

Kollektivhuset Fiolen sett söderifrån
Foto: Klara Mörk

soffa och verkstad finns i garagelängan utanför huset. I trädgården finns växthus, fruktträd, bärbuskar och grönsaksland samt en jordkällare. Hyresgästerna svarar för städning av gemensamma utrymmen, trädgårdsskötsel och underhåll av huset och kompenseras för detta med avdrag på hyran. De gemensamma ytorna i entréplan uppgår uppskattningsvis till 275 m² dvs ca 20% av huset (då är inte lokaler och förråd i källaren medräknade.)

Antalet hushåll i Fiolen är 24, med ungefär 50 personer som är både ensamstående och familjer med olika bakgrunder. Snittåldern ligger runt 40 år. Sanja Nilsson, småbarnsförälder som har bott här i drygt två år, tycker att huset är bra. Det spar inte tid att bo här, men underlättar vardagen och ger ett bättre liv, säger hon. Det är till exempel enkelt att hjälpas åt med barnen. Nilsson håller med om att de har gott om gemensamma utrymmen. De tas om hand och ändras efter behov. Det hon hade önskat var ett gemensamt trådlöst nätverk. En klar förbättring som hon ser från bygget av Regnbågen är att ingen bor ovanpå gemenskapsdelen av huset, ingen blir störd om det är fest och stoj, och tvättstugan kan användas dygnet runt. (Intervju med Sanja Nilsson, 2013-04-18)

BoAktiv Landgången

Inflyttning 2008

Ägare; Hyreshem AB och förvaltare kanslihusen

Arkitekter; Peter Broberg Landskronagruppen och Vahid Reza för Open House (BoAktiv Landgången 2013)

Bakgrunden till huset är en intressegrupp som bildades redan 1997 som var med om tre projekt innan BoAktiv Landgången, där de fick delta i varierande grad i utformningen. Föreningen fick utvecklingsstöd från Boverket och kunde på så sätt anställa två konsulter på deltid år 2001, en för det administrativa (kontrakt, bank och ekonomi) och en byggingenjör. Projektet utvecklade sig till att bli en kooperativ hyresrätt. I projektgruppen för huset satt projektledarna, byggföretaget, ägarna, arkitekten och en representant för föreningen.

Huset består av två huskroppar på fyra våningar som förbinds med loftgångar med hiss och trapphus vid gemenskapshuset i mitten. De södervända loftgångarna är 2,8 m breda och fungerar som privata altaner medan den södra huskroppen har en smalare entrépassage i norr och istället privata balkonger mot söder. Lägenheterna är minskade med 6-8 m² genom bland annat öppen planlösning mellan kök och vardagsrum, vilket även bidrar till bra ljusförhållanden med ljus från två håll. Varje lägenhet har en liten klädkammare men endast möjlighet till 1 m² utomhusförråd.

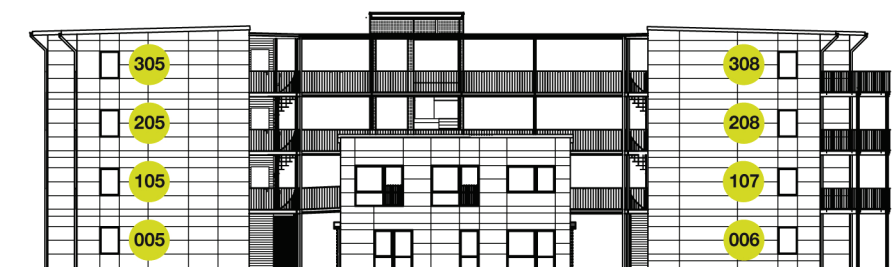
10% av den totala ytan av husen utgörs av gemensamma utrymmen fördelat på kök, matsal, kontor, sällskapsrum samt kombinerat gym och bibliotek. Föreningen sköter de gemensamma lokalerna och trädgårdsskötseln och får ett motsvarande

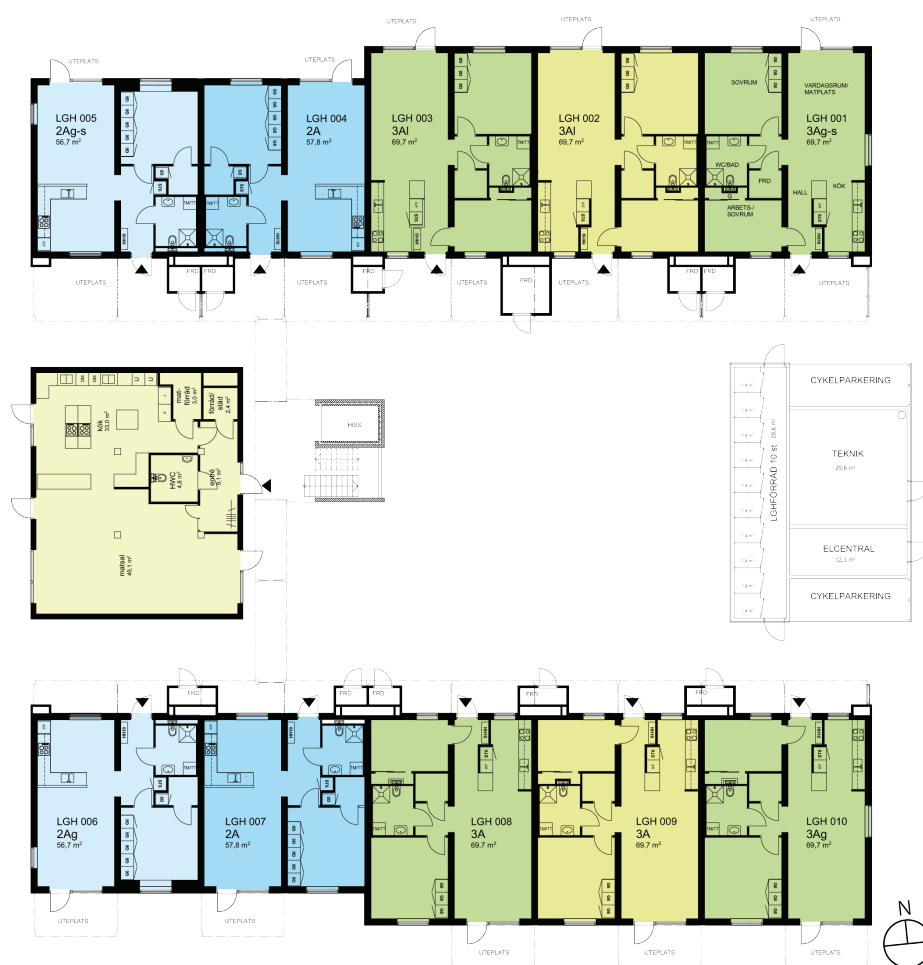
Matsal och sällskapsrum i Fiolen
Foto: Klara Mörk

Bogemenskapen BoAktiv Landgången
Foto Klara Mörk

Gatufasad mot väster i BoAktiv Landgången
(Boaktiv Landgången 2013)

Ritningar över bottenvåningen i BoAktiv Landgången
(Boaktiv Landgången 2013)

avdrag på hyran för detta. Den största missen som gjordes i projektet säger Kerstin Ödlund, boende i huset (intervju 2013-04-20), var fördelningen av lägenhetsstorlekar. Föreningens medlemmar hade önskat flest 2 rok, men ägarna ville bygga mer 3 rok. Detta har lett till att de större lägenheterna blev svåruthyrda. Detta ledde till att för närvarande åtta lägenheter är bebodda av hyresgäster som inte är med i föreningen.

Ödlund satt med i idéstadiet redan när Bo01skissades fram. Hon säger att som lekman är det svårt att sätta sig in i fackspråket och förstå alla steg i bygg-processen men att det har varit intressant och lärorikt. Att ha stöd av de två konsulterna för det administrativa och byggtekniska säger hon har varit till stor hjälp.

Idag undersöker föreningen möjligheten att fortsätta utveckla sitt hus. De tittar på möjligheten att anlägga en takterass för att öka utomhusytan som många tycker är för liten. Andra alternativ är att anlägga ett grönt tak, solpaneler eller solceller. Matsalen anser man även som alltför liten och man skulle vilja bygga ut den. Ett annat önskemål är att klimatskydda loftgångarna så man kan gå "torrskodd" till det gemensamma huset. Det var ett brukarkrav men fick inte plats i den ekonomiska budgeten när huset byggdes.

I en intervju med Vahid Reza 2013-04-24 berättar han att branchen inte arbetar med brukarmedverkan i flerbostadshus eftersom det viktigaste är att pressa priset. Däremot har brukarna en självklar roll när det handlar om privata villor och utvecklingen av kontor och andra verksamheter.

Projektet med BoAktiv Landgången hade nog inte blivit av utan eldsjälén Kerstin Ödlund, menar Reza. I kombination med att man inte kände till de ekonomiska ramarna innan man började projektet. Att arbeta med högst tre representanter som tas fram genom interna val i intresseföreningen anser Reza är viktigt. Att arbeta med fler i planeringen hade inte fungerat här. Man använde inte några speciella metoder för att öka gruppens delaktighet eller förståelse för slutresultatet. Att skapa konceptet gjorde gruppen internt och man organiserade egna studiebesök till liknande projekt i Stockholm för att bilda sig en uppfattning om vad man ville ha. Arkitekten och brukarna tog fram en idé om funktionerna i huset. Utformningen utgick från modulhusbyggsystemets möjligheter. De ekonomiska ramarna, och därför det som slutligen byggdes, beslutades av byggherren. Vissa idéer som var viktiga för brukarna och arkitekten kunde på grund av detta inte förverkligas i bygget. Reza anser även att arkitektens roll är att följa hela byggprocessen och att detta leder till en positiv relation med slutanvändarna av huset. Han besöker BoAktiv Landgången ibland och hör sig för hur de trivs och diskuterar eventuella framtida förbättringar.

Kerstin Ödlund visar matsalen
Foto Klara Mörk

Urbana Villor

Inflyttning; 2009

Ägare; Bostadsrättsföreningen Urbana Villor

Arkitekter; Pontus Åqvist och Cord Siegel

Cord Siegel (intervju 2013-04-19) berättar att han inte kände sig hemma i arkitektrollen eller i boendemiljön i Sverige. I Tyskland har arkitekterna rollen av projektutvecklare och ansvarar för både upphandling och ekonomi, projektering samt det byggtekniska genomförandet. Genom att bilda en byggemenskap med andra som delade hans vision om villor i stadsmiljö fick han och Pontus Åqvist den ekonomiska möjligheten att på heltid utveckla två hus för sammanlagt sju hushåll.

I form av en bostadsrättsförening lånade gruppen ekonomiska medel för att utveckla projektet. Egeninsatsen var arbetet som deltagarna la ner. Projektet tog fem år och ändrades mycket under vägen. Konkretiseringsfasen, när de individuella planlösningarna skulle beslutas, var det krångligaste enligt Siegel. Ungefär hälften av de som startade projektet var kvar från start till inflyttning, många hoppade av av olika skäl. Siegel tror att folk i genomsnitt inte kan planera fem år

Urbana Villor, Malmö
www.yimby.se

Bo 100 på Monbijougatan 4, Malmö.
Foto Karin Andersson

in i framtiden. Deltagandet ska kopplas in ganska sent i projektet då detaljplanen är klart och det finns förutsättningar att samlas kring. Då kan man arbeta fram en gemensam vision. Sigel ser utifrån sin erfarenhet av bygggemenskaper, en svårighet med att lyckas få in brukarmedverkan i projekt som blir hyresrätter. Det blir lättare att organisera en brukarplanering när deltagarna själva är beställare och finansierar processen hela vägen.

Bo 100

Inflyttning; 1991

Ägare; MKB

Arkitekter; Ivo Waldhör

(Bo100 2013)

Att arbeta direkt med brukare är ett arbetsätt som Malmö provat långt tidigare än Urbana Villor. Bostadshus Bo 100, byggt 1987-91, leddes av arkitekten Ivo Waldhör. Idéerna om brukarmedverkan har Waldhör utvecklat efter inspiration från liknande projekt i Österrike och Holland kring år 1968-69 berättar han i en intervju 2013-04-24. Det tog lång tid för honom att bygga upp ett kontaktnät med positivt inställda politiker och tjänstemän för att förverkliga dessa idéer i Malmö.

Waldhör anser arkitekten ska arbeta främst för brukarna. *“Brukarna ska naturligtvis delta i planeringen, det befäster deras relation med det blivande hemmet. Bostäder är inte hotell, de är hem.”* säger Ivo Waldhör (2013). Han hävdar att det är viktigt att brukarna blir tagna på allvar, bli lyssnade på och har samma rättigheter som byggherren och entreprenören i ett projekt.

Ett syfte med projektet Bo 100 var att ta fram erfarenheter med brukarplanering inom MKB, Malmös Kommunala Bostadsbolag. Waldhör arbetade med brukarna så att varje brukare aktiverades i projektet. 39 olika framtida hyresgäster fick utveckla sin egen unika lägenhet, som ett team av arkitekter sammanfogade till en helhet. Arbetsprocessen som konstruerades var två eller tre arbetsmöten som följdes av ett stormöte, där man tog beslut i demokratisk anda. Idag finns fortfarande en boförening som förvaltar huset och aktiviteter i huset som vittnar om en kultur av gemenskap (Malmö Stad 2013, Bo100 2013, Waldhör intervju 2013-04-24).

Kvarteret Trevnaden

Inflyttning; 2014

Ägare; MKB

Arkitekter; Johan Casselbrant, Kanozi Arkitekter

Idag provar Malmö Kommunala Bostadsbolag ytterligare nya grepp för att planera

Kvarteret Trevnaden, Malmö.
(MKB)

och utveckla. Anna Wiking arbetar som konceptutvecklare på MKB och berättar att de vill återuppväcka grannskapstanken genom att bidra till mer ytor för gemenskap mellan de boende inom bostadsområdena (konferensen “Vi bygger för gemenskap” 2013-04-19). Deras teori är även att boendemedverkan i ett tidigt stadium i ett projekt bidrar till social hållbarhet och att detta är viktigt för att kunna göra en tät hållbar stad möjlig.

MKB vill bygga tre hus med varierande grad av kollektiva ytor för gemenskap, ett av husen blir ett kollektivhus. Detta hus utvecklas i samarbete med föreningen Kollektivhus i Malmö som har olika arbetsgrupper som organiserar arbetet och gör medlemmarna delaktiga. Bland annat hålls studiecirklar, som bygger upp kunskap på olika teman såsom ekonomi, juridik, organisation och om den gemensamma värdegrunden. För att representera medlemmarna i själva utformningen av huset vad gäller program, utformning och innehåll bildades en särskild arbetsgrupp. Kollektivhuset kommer att bli ett gårdshus med 44 lägenheter med mindre ytor än normalt. I gengäld är de gemensamma ytorna större och fler (verkstäder, musikrum, yogarum, gästlägenhet, odlingsmöjligheter och bastu). Hjärtat i huset och kollektivet är det gemensamma matlagat och storköket.

De övriga husen kommer att vara vanliga hyreslägenheter men med fler gemensamma utrymmen än i en ordinär nyproducerad hyresfastighet. Bland annat tvättstuga, en gemensamhetslokal, övernattningslägenhet och “byta saker rum”. Här ingår även MKB’s koncept “Framtidens tvättstuga” som ska möjliggöra och stödja möten mellan boenden (MKB 2013).

Brukarmedverkan i Malmö

Det är intressant att så olika projekt vuxit fram under olika former av brukarmedverkan i Malmö och Lund. Jag intervjuade två personer som har insikt i dessa projekt om vad de tror är bakomliggande faktorer för lyckad brukarmedverkan. I en intervju 2013-09-19, med Håkan Thulin som arbetar på Fastighetskontoret i Malmö beskriver han att Malmö som en stad av yterligheter och social mix. Malmö Stad är intresserad av olikheter och att utveckla dessa styrkor, man vill gärna uppmuntra att bygga "annorlunda" utifrån projektens förutsättningar. Thulin menar dock att det är en kulturfråga. I Sverige är man i gemene man inte så riskbenägen på sin ekonomi. Han ser istället att nyanlända svenskar är mer intresserade av att skapa sina egna förutsättningar inom verksamheter, till exempel genom att bygga och äga lokaler.

För att uppmuntra småskaliga projekt och privata intressenter såsom byggemenskaper har fastighetskontoret en speciellt anställd som hjälper till att serva genom hela projektet. *"Det är viktigt att beskriva de olika stegen i processen mer tydligt"* säger Thulin. För byggemenskaper och liknande är det viktigt att projektet leds av endast en representant. Vem som företräder byggemenskapen är mycket viktigt. Helst ska det vara någon professionell inom branchen. Han hänvisar här till Cord Siegel och projektet Urbana Villor.

Lundamodellen

Lund har idag fem kollektivhus; Slottet, Regnbågen, Fiolen, Russinet och BoAktiv Landgången. Lennart Nord, arkitekt och boende i Lunds första kollektivhus Slottet (Nord 2013-04-19), menar att "Lundamodellen" innehåller några framgångsfaktorer som har lett fram till detta:

- Det är viktigt att organisera sig i arbetsgrupper och studiecirklar för att lära sig mer om ämnet samt i lobbygrupper för att aktivt påverka journalister, politiker och tjänstemän.
- I starten är det viktigt med en skicklig föreningsstyrelse, stort antal medlemmar, en positivt inställd fastighetsnämnd i kommunen och en officiell bostadskö hos bostadsförmedlingen.

Om brukarplaneringen menar han att det viktigaste är att huset skapas av de blivande boende i ett gemensamt arbete och inte att huset byggs åt dem. Gemenskapen skapas av eget programarbete och projektering och detta följer med huset in i förvaltningen, som föreningen sköter.

Sammanfattning

Man kan säga att det finns ett intresse för brukarplanering men inte alltför stor medvetenhet och kunskap om brukarplanering i flerbostadshusprojekt hos arkitekter och byggherrar. Det finns olika motiv till syftet med brukarplanering; alltifrån "att göra brukarna nöjda" till att utveckla projekt som tar ett större ansvar för arkitektur och sam-hållsplanering. Jag har sett en skillnad mellan kollektivhusen och de övriga projekt som jag har undersökt. Ofta organiserar sig medlemmarna i kollektivhusen i arbetsgrupper som har en mer rådgörande funktion i planeringen, ofta om praktiska detaljer och helhetsvision och inte om estetisk och praktisk utformning. Oftast utses en eller ett par representanter ur föreningen som får en svag röst i planeringen. Ekonomiska värderingar verkar ha tyngre beslusträtt framför sociala och ekologiska värderingar. Syftet i processen är inte att göra medlemmarna delaktiga i byggprocessen utan gemenskapen skapas av föreningen själv parallellt med byggprocessen och i det färdiga boendets gemensamma lokaler. Författare och boenden vittnar om ett stort bortfall av medlemmar under processens gång. Att ha dubbelt så många medlemmar som man bygger för anses viktigt (Vestbro 1898, Grip 2007, Hansson 2013, Rang 2013). Arbetsgrupperna har i vissa kollektivhusprojekt gjort större insatser för att påverka men det har krävt mycket kunskap och ideelt engagemang för att driva detta.

I andra projekt som initierats av en byggherre eller en arkitekt såsom fallen med Urbana Villor, Bo 100 och Klostermuren har projektets förutsättningar varit formulerade och deltagare har bjudits in att delta. Deras syfte har varit att göra de boende delaktiga i planeringen. I Bo 100 och Klostermuren var det ett uttalat syfte att grundlägga en boendegemenskap redan i planeringsskedet. Dessa projekt fick även vissa gemensamma lokaler. Här verkar inte heller avhopp varit ett problem. Ett större antal intresserade i en befintlig bostadskö bjöds in och alla av de som valdes ut genomförde deltagandet med stor egen insats.

Lärodomen av dessa olika referensprojekt är att det finns kunskap att hämta om brukarmedverkan i redan genomförda projekt. De ideella föreningar som har varit med och utvecklat kollektivhus samt den erfarenhet som byggherrar och arkitekter skapat skulle vara värdefull att samla in och göra tillgängligt för fler som vill arbeta med brukarplanering av flerbostadshus. Med besöken till referensprojekten har jag hittat belägg för att arkitekter med kunskap i metoder för brukarplanering både kan underlätta för deltagarna och möjliggöra att fler kan vara med och påverka. Min misstanke är att om fler får vara med och påverka kan engagemanget spridas och kanske kan det både leda till färre avhopp och bättre slutresultat.

Fallstudie

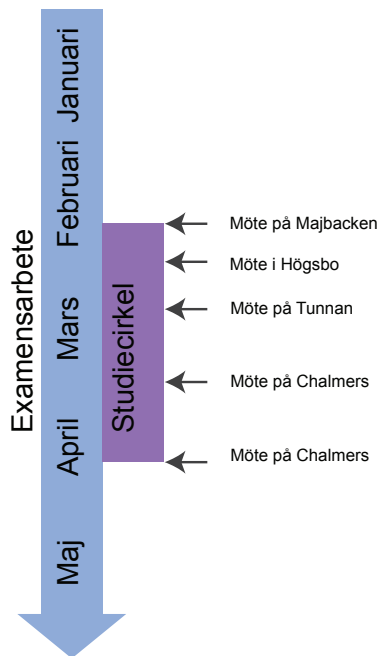
Under hösten 2012 tog jag kontakt föreningen UnderSammaTak och efter några möten med styrelsen beslutade vi oss för att sammarbeta. Examensarbetet startade formellt i mitten av januari men eftersom det tar tid att starta upp dialogprocesser startade förberedelserna tidigare.

Det första som jag koncentrerade mig på var att formulera en plan över vilken kunskap som behövde produceras för dels min undersökning och dels för deltagarna i föreningen. För detta jag ta reda på information I kontakt med Fastighetskontoret och Stadsbyggnadskontoret fick jag den information kring detaljplanen för det område där föreningen var intresserade av att utveckla sitt gemenskapsboende, som fanns tillgänglig vid tillfället.

En deltagande process behöver många olika samverkande faktorer för att fungera på ett tillfredställande sätt. Varje process är unik och behöver byggas upp från grunden. Jag valde att formulera processen som en studiecirkel för att understryka folkbildningstanken utifrån teorierna om aktionsforskning. Ett deltagarantal mellan åtta till tolv personer anser Barton (Barton 2010) som ett gott antal för brukarplanering och det var detta antal som jag siktade på för studiecirkeln möten.

I februari skickades ett mejl ut från föreningens styrelse till medlemmarna med information om utvecklingen i Högsbo och med en inbjudan till studiecirkeln. Själva studiecirkeln pågick i ungefär två månaders tid. Att detaljplanen inte godkändes i Byggnadsnämnden den 14 januari gjorde att vissa frågor var svårare att ta upp eftersom det inte finns något material att förhålla sig konkret till.

I ett tidigt skede hade endast fem personer anmält sig till studiecirkeln och ingen av dem var ur föreningens styrelse. Detta ändrade sig strax inför första träffen och intresset växte snabbt i och med att medlemsantalet ökade efter en artikel i tidningen GP om UnderSammaTak. I snitt deltog lite mer än 17 personer per möte. Det större antal av deltagare krävde en anpassning av metoderna i arbetsmötena- fast ledde förmodligen till en större förankring och erfarenhetsbas. Varje träff dokumenterades och detta materialet mejlades ut till deltagarna. Ett antal möjliga samarbetspartners, bland annat ett byggföretag, blev inbjudna att delta men hade inte tid i detta skedet. Deltagandet bestod enbart av föreningsmedlemmar.

Tidsplan för studiecirkeln inom examensarbetet

Pedagogik

Under de fem åren på arkitektutbildningen har jag i olika kurser och under praktik, mött olika metoder för grupparbete, kunskapsinhämtning för analys och konceptutveckling i tidiga skeden. Från dessa tillfällen har jag samlat tankar som jag använt mig av i detta arbetet och jag vill presentera några metoder och lärdomar därifrån.

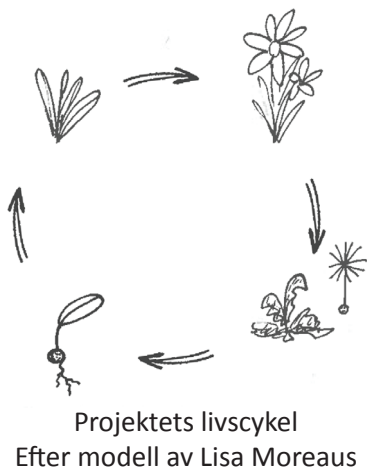
Kursen Arbetets rum, i årskurs två, handlade om en ombyggnation av ett företag. Vi använde etnologens observation, enkäter, djupintervjuer, spelutveckling och involverande workshops med Anna Törnqvists "funktionsblommor" för att få kunskap om hur arbetsplatsen arbetar för att analysera behoven av förändring.

Ungefär samtidigt ledde jag en referensgrupp av studenter för att diskutera hur studenterna verksamhet och lokaler kunde förändras i och med projektet Johanneberg Science Park. Vi använde öppna informationsmöten, enkäter, studiebesök och workshops för att formulera en vision. Nästa stora intryck är ifrån kursen Design and Planning for Social Inclusion som lade grunden för valet av examensarbete. Under kursen studerade vi olika slags deltagarmetoder, inte bara för kunskapsinsamling men även som verktyg för demokrati och samhällsengagemang.

Här följer några av mina utgångspunkter som jag satte upp inför mitt arbete med fallstudien med UnderSammaTak.

- Alla måste få chansen att vara delaktiga och på olika sätt.
- Arkitektens roll handlar ibland om att leda grupper att formulera sina frågor på nya sätt.
- Arkitektens roll handlar ibland om att visa visioner, ett slags svar på frågeställningar som deltagarna inte visste att de hade.
- Studiebesök är viktiga för att skapa gemensamt språk och för att se andra perspektiv på det man själv tror sig veta.
- Information som når alla är svårt att lyckas med och ett tydligt avslut på processen är viktigt så att folk får återkoppling på vart deras input har tagit vägen.
- Att beskriva hela arbetsprocessen ger en slags objektiv dokumentation som kan ge materialet ett förtroende hos deltagarna men det kan även innebära ett alltför omfattande material och att själva kunskapen hos deltagarna, den tysta kunskapen, glöms bort.
- Möten mellan människor har en outnyttjad potential för att uppmuntra engagemang och demokrati.
- Att kommunicera sitt syfte tydligt, återkoppla till deltagare ofta, hålla löften och inte lova för mycket
- Ha roligt ihop

Min utgångspunkt vara att kliva in i projektet som en guide. Jag ville låta studiecirkeln utvecklas efter förutsättningarna som dessutom ändrades efter hand såsom många projekt självklart gör. Ett tidigt ställningstagande var att inte kidnappa projektet och göra det till mitt eget utan se det som en liten del i en större process. Jag använde liknelsen "Processens livscykel" eller kompostcykeln av ett projekt som jag lånat av Lisa Moreaus (Moreaus 2012). Hennes bild av projektet är att visionerna som föds inom gruppens tidigaste arbete är små idéfrön, lite sköra som behöver näring och bra förutsättningar för att utvecklas. Sedan följer en produktiv fas då projektet växer och är produktivt. Men som alla projekt har de det en avslutningsfas, skördefest av det man planterat om man så vill. Näringen av projektet finns kvar i marken och bidrar till nästa projekt. Jag såg min studiecirkel som ett projekt som kunde ge näring till ett större sammanhang i detta fall förenings kommande arbete med sitt gemenskapsboende. Kunskapen som genererades skulle oavsett bilda näring till deras längre process.

Uppstartsmöte i Majbackens bogemenskap

Under första mötet i studiecirkeln besöktes Majbackens bogemenskap vid Chapmanstorg i Majorna. Majbacken har medlemmar som gärna stöttar föreningar som arbetar för att skapa fler gemenskapsboenden och arbetar även med att nätverka kollektivhusen emellan och att öppnar sitt hem för studiebesök. Syftet med att ha mötet på Majbacken var att skapa ett forum för deltagarna i studiecirkeln så att de skulle kunna få lära känna varandra.

Majbacken bogemenskap
Foto: Majbacken

En presentation om studiecirkelns syfte och program hölls och föreningens styrelse berättade vad de har arbetat med hitills. Leif Tjernström, en styrelsemedlem som arbetar på Social resursförvaltning är utbildad i OPERA-metoden. OPERA-metoden syftar till att lyfta fram deltagarnas olika åsikter och synpunkter i en fråga för att inspirera till gemensam problemlösning genom att lista prioriteringar och ta demokratiska beslut.

Tjernström ledde workshopen med denna metod för att ventilera förväntningar på dagen, studiecirkeln och gemenskapsboendet. Dagen resulterade i flera positiva kommentarer och lärdomar, bland annat att deltagarnas vision inte skiljer sig mycket från den som styrelsen tagit fram tidigare. Här finns alltså en samstämmighet som togs med och som stärker studiecirkelns validitet.

Deltagarnas förväntningar
Workshop på Majbacken 2013-02-23

Prioriteringar av vad deltagarna tycker är viktigt i ett gemenskapsboende.
Workshop på Majbacken 2013-02-23

Inventering av Högsbo

Möte två förlades till den tomt som kommunen vill utveckla med bygggemenskaper och gemenskapsboenden. Syftet var att dels sätta sig in i platsens förutsättningar och dels att skaffa sig en relation till området. Indelade i sex grupper fick deltagarna inventera ca. 15 ha var, under två timmars tid, med hjälp av kartor och ett par utgångsfrågor. Inventeringen visade sig ge ett bra resultat. Nivån på kunskaperna som redovisades vid återsamlingen visade att deltagarna förstått uppgiften och att de inhämtat upplevelsebaserad kunskap. Många grupper beskrev saker som frågeställningarna ledde dem in på såsom; våningshöjder, material, vad som är natur eller bebyggt och tankar om vad som är privat eller offentligt.

Området upplevs som tomt på folk som rör sig utomhus, förutom barnfamiljer vid lekplatserna på de väldigt uppskattade gemensamma gårdarna. Den vilda naturen, lugnet och små gångstigar upplevs både positivt och negativt för området. Närheten till en god och varierad service uppskattas också. Byggnadernas placering i ett kuperat landskap ses som väldigt positivt och skalan och färgsättningarna på byggnaderna uppskattades. Det som anses som mest negativt är större ytor med asfalt vid parkeringar, parkeringshus, ris och sly i naturområdena, skalan på skivhusen och plåt som fasadbeklädnad (se bilaga 3).

Besöket till området för att titta på ungefär vilken plats som eventuellt kan bli aktuell för byggemenskaper, konkretiserade frågorna. Med hjälp av Sara Svensson, som gör sitt examensarbete om byggemenskaper i Göteborg, förklarade vi hur planprocesser går till. Kommentarer kom upp under samtalen om saker att tänka på till det kommandegemenskapsboendet; grillplats, egna odlingar, verksamheter, få och fina parkeringar, förråd, stora balkonger mot söder.

Deltagarna fick även information om en serie med föreläsningar arrangerade av Svandammen Ecovillage ihop med Studieförbundet, med syfte att lyfta kunskapsnivån hos privatpersoner som är intresserade av byggemenskaper.

Inventering av området kring Högsboskolan vid Riksdalergatan, 2013-03-02
Foto: Sara Svensson

Middag i Kollektivhuset Tunnan

För möte nummer tre i studiecirkeln åkte vi till Kollektivhuset Tunnan i Borås som har några yttre likheter med Majbacken i och med att det är ett ombyggt punkthus. Syftet var att genom att delta i Tunnans söndagsmiddag lyfta frågan om hur mycket gemensamma middagar man tror sig vilja ha och lära känna ett åldersblandat kollektivhus. Tunnan har inga föreningsstadgade arbetsplikter men alla hjälper till ändå, mycket tack vare att alla känner varandra. En stor del av den grupp som arbetade flera år med att få till stånd ett kollektivhus bor fortfarande kvar och utflyttningstakten är låg i huset.

Efter runturen i huset höll jag en workshop i puben i källaren. Vi skapade ett bildkollage på temat, Vad är viktigt att dela i gemenskapsboendet, och att försöka hitta bilder som exemplifierar detta. Vi diskuterade därefter de bilder och rubriker som valdes ut och hur vi tror att detta kan vara viktigt för ett gemenskapsboende. En nackdel med den här metoden var att jag krävde att deltagarna skulle förbereda bilder hemma och ta med sig. Jag hade dock förutsett detta och tagit med mig dagstidningar, hemmifrån. Utbudet av tidningsbilder kanske inte var väldigt inspirerande kommenterade några deltagare men resultatet ver ändå tillfredsställande eftersom det stimulerade till samtal. Arbetet ledde också till något konkret, som är lätt att ta fram igen och är även ett lätt sätt att dokumentera på.

Teman som diskuterades i bildkollaget var;

- Sollägen, balkonger och terasser, möjlighet att odla
- Helgbrunch
- Bilpool
- Inbjudande inredning i de gemensamma utrymmena
- Att inspirera varandra till olika aktiviteter utanför och inne i huset

Efter middagen visade jag bilder från studiebesök till andra kollektivhus i Stockholm och bilder från en rapport om bygggemenskaper i Tyskland.

A photograph of a kitchen scene. A woman in a dark apron is standing at a wooden table, preparing food on a tray. An older man is partially visible on the left, also working at the table. The kitchen has white tiled walls, a stainless steel countertop, and a sink. A window in the background lets in bright light.

43

Arbetsmöte på Chalmers

Temat på fjärde mötet var att konkretisera gemenskapsboendet, både de privata lägenheterna och de gemensamma ytorna, utifrån tidigare genomförda visioner. Vid mötet introducerades metoden “delegerat gruppleaderskap” som bygger på Per Herngrens (2013) teorier om att synliggöra informella roller som ett verktyg för att underlätta möten (bilaga 5). En annan metod som introducerades var att prata om aktiviteter och funktioner istället för rum.

Vi började med att inventera vilka funktioner och rum som man delar idag med andra personer: Förråd, tvättstuga, gemenskapslokal, övernattningslägenhet, gårdsytor, korridorer/loftgångar, garage, bastu, verkstad, grillplats, piskställ, lekplats, garage, cykelrum, uteplats, mattvätt, odlingar.

Därefter fick deltagarna skriva en önskelista över vilka rum och funktioner man vill ha i gemenskapsboendet och var de ska ligga i huset för att börja skapa ett lokalprogram. Efter en stund bildades grupper för att diskutera och illustrera på papper som sedan presenterades. Några frågeställningar gavs till grupperna;

- Vad vill vi göra gemensamt och var i huset?
- Mörk yta / ljus yta?
- Inne / ute
- För hur många personer?
- Vilka rum sitter ihop?

Komplett redovisning av resultatet av grupparbetet med de gemensamma ytorna finns att läsa i bilaga 5. Följande bilder är en tolkning av samtliga deltagares framställningar, koncentrerade till funktioner och en ansats till lägesbedömning.

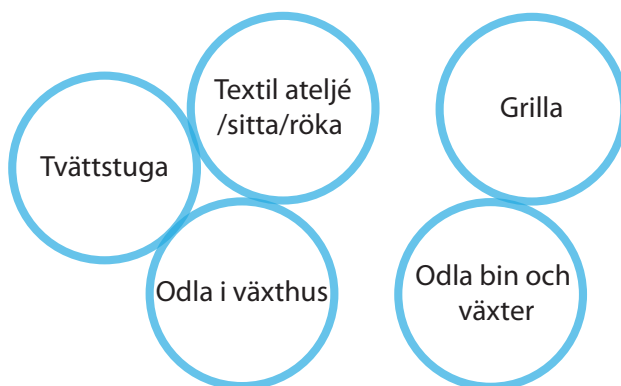
Idéer om gemensamma ytor utomhus

Idéer om gemensamma ytor i bottenvåningen

Idéer om gemensamma ytor i källare

Idéer om gemensamma ytor på takterrass

Workshop på Chalmers
Foto: Gunilla Bokedal

Ett antal funktioner beslutades av deltagarna ha högst prioritet;

- Matsal + kök
- Utemiljö
- Verkstad
- Gemensam tvättstuga
- Gästrum
- Förråd

Ett antal beskrivningar av läge och funktioner som nämndes för de gemensamma rummen behöver komplettera redovisningarna;

- Utgång till en stor uteplats med plats för grill och långbord från matsal, sällskapsrum eller tvättstuga.
- Säkra cykelförråd.
- Kök med industridiskmaskin och storköksspis.
- Matsal med plats för 50 personer ätandes och 100 vid arrangemang.
- Vikdörrar, draperier, mindre rum att sitta lugnt och tyst i.
- Plats för odling inne.
- Dela tidningar och böcker.
- Möjlighet att koppla in tvättmaskin och torktumlare i lägenheten.
- Tvättstuga med ej bokningsbara tvättmaskiner.
- Två övernattningsrum, gärna med litet pentry och toalett med dusch.

Privata lägenheter

Efter de gemensamma ytorna arbetade vi med de privata lägenheterna. Först ritade alla sina nuvarande bostäder med antal kvadratmeter. Därefter ritade de upp sin tänkta kommande bostad i ett gemenskapsboende, uttryckt i funktioner och antal rum. Ska man krympa lägenhetsstorleken med ca. 10% för att istället förlägga den ytan i det gemensamma, eller tänker man istället betala mer för sitt boende? Ska man i så fall krympa i antal rum, mindre rum eller kanske en öppen planlösning mellan kök och vardagsrum?

Idag bor deltagarna på sammanlagt 1171 m² vilket motsvarar en snittyta på 90 m². Deltagarna kunde tänka sig att bo mellan 100 och 5 m² mindre och i genomsnitt ett rum färre. Deltagarna nämnde till exempel att vardagsrum och kök skulle kunna vara i en sammanhängande yta med utgång till balkong men även förslag som kök med plats för matbord, arbetsplats kom fram. Fördelningen på önskade lägenhetsstorlekar var; två stycken 1 rok, nio 2 rok (varav fem stora), två stycken 3 rok.

Fallstudie

I de fall deltagaren inte nämnde en storlek på lägenheten har jag använt ett genomsnitt av de övriga deltagarnas förslag på lägenhetsstorlek med 1 rok är 40 m², 2 rok 55 m², en stor 2 rok 65 m² och 3 rok 80 m². En slutsats som man kan dra är att det finns en betydande vilja att minska lägenhetsstorlekarna och att singelhushåll liksom par utan hemmavarande barn är beredda att bo i betydligt mindre bostäder i ett gemenskapsboende.

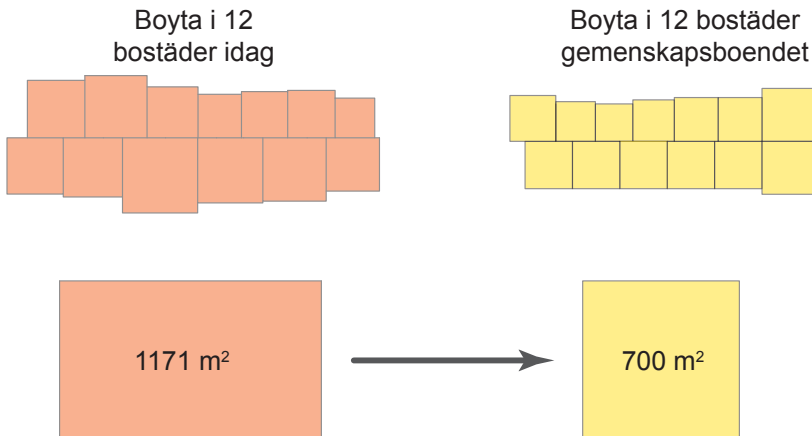

Bild av lägenhetsyta fördelat på dagens boende och visionen om den privata bostadsytan i gemenskapsboendet.

Avslutande möte

Det femte och sista mötet sammanfattade tidigare träffar för att informera om arbetet som framkommit och ville undersöka om materialet som har producerats under studiecirkeln har blivit rätt tolkat. Syftet var att sammanföra kunskaperna, se över helheten och låta deltagarna formulera vilken kurs de tycker att projektet ska ta framöver. Ett antal frågor som har dykt upp under arbetets gång behöver fortfarande mer information:

- Hur kan UnderSammaTak medverka i en dialog med olika institutioner, möjliga partners, och boende i området ?
- Kan en annan upplåtelseform vara intressant; kooperativ upplåtelseform eller äganderätt?
- Vilka möjligheter till finansiering finns?
- Ekonomin för en realistisk kalkyl och för att ge lägenhetspriser är viktigt.
- Kan man välja en lägre materialstandard och istället ha tillval?
- Hur är intresset för kommersiella lokaler i bottenplan?
- Hur är intresset av mindre och större lägenheter, kollektiv i kollektivet eller lägenheter med höjd tillgänglighet?

Sammanfattning av studiecirkeln 2013-04-14

Som ett första försök att formulera mina intryck av materialet (bilaga 2-5) i en form visade jag några volymiskisser för att konkretisera frågorna för gruppen om vilket antal hushåll man tänker sig huset ska rymma, vilka lägenhetsstorlekar som skulle kunna behövas för olika familjekonstellationer, husets form och våningshöjd, gemensamma lokaler och eventuella andra verksamheter.

Förslag A och B är en början på att undersöka vilken volym som skulle behövas för UnderSammaTaks gemenskapsboende. Enligt tidiga skisser över hur tomten för Högsbosolan kan utvecklas efter rivningen finns en tanke om en orientering av lamellhus i öst-västlig riktning längs Riksdalergatan. Att hålla höjden av fyra våningar skulle ta hänsyn till kringliggande hus i området. Volymskisserna illustrerar svårigheten att få plats med ett gemenskapsboende med önskat antal lägenheter i ett enda hus med två trapphus enligt de preliminära skisserna över området för byggemaskaper.

Tanken var att lokalprogrammet, volymskisserna och den fysiska modell över området som jag tog fram kan vara en utgångspunkt och hjälpmedel när föreningen ska diskutera hur man vill utveckla sitt hus i framtida diskussioner internt inom föreningen och när förslaget går ut på samråd. Ganska snart behöver föreningen skriva en programförklaring som beskriver deras vision och prioriteringar. En tydlig nerskriven programförklaring kan utgöra ett bra dokument för en god fortsatt process med att ansöka om markanvisning och företag som vill bygga och förvalta den här visionen.

Förslag A

Två trapphus, trespännare med ca. 18-21 lägenheter (ca. 40 boende).

10% gemensamma lokaler ger uppskattningsvis 150 m²;

- kök 35 m²
- matsal och sällskapsrum 45 m²
- tv-rum/bibliotek 20 m²
- tvättstuga 15 m²
- 1 hobbyrum 15 m²
- 1 gästrum 14 m²
- 2 toaletter 6 m²

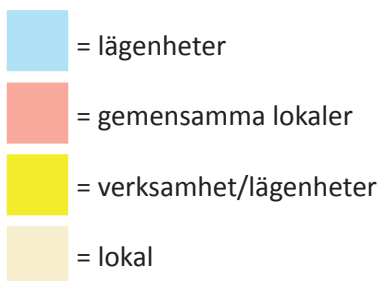
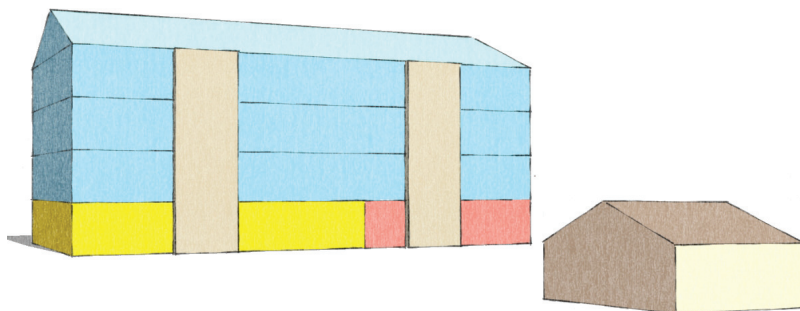
Summa: 150 m²

Förslag på lägenhetsstorlekar och antal till hus A;

(med lägenheter i bottenvåningen istället för verksamhet)

1 rok	4 st	30 - 40 m ²
2 rok	6 st	55 - 60 m ²
3 rok	3 st	65 - 70 m ²
4 rok	4 st	80 - 90 m ²
5 rok	4 st	90 - 100 m ²

Summa: 21 lägenheter

Förslag B

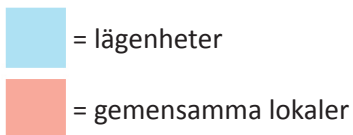
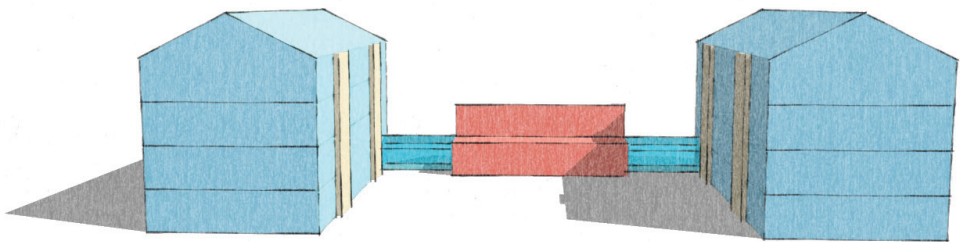
Två trespannare med ca. 42 lägenheter (ca. 80 boende).
10% gemensamma lokaler ger uppskattningsvis 300 m²;

- kök 45 m²
- matsal och sällskapsrum 60 m²
- tv-rum/bibliotek 20 m²
- tvättstuga 30 m²
- 2 hobbyrum 30 m²
- 2 gästrum 25 m²
- 3 toaletter 10 m²
- barnrum 20 m²
- kontor 10 m²
- bastu 30 m²
- vinterträdgård 20 m²

Summa: 300 m²

Förslag på lägenhetsstorlekar och antal till hus B;
(med lägenheter i bottenvåningen istället för verksamhet)

1 rok	8 st	30 - 40 m ²
2 rok	16 st	55 - 60 m ²
3 rok	8 st	65 - 70 m ²
4 rok	8 st	80 - 90 m ²
5 rok	8 st	90 - 100 m ²

Sammanfattning av fallstudien

Ett par slutsatser som kan dras av den här fallstudien är att formulerandet av ett tydligt syfte är viktigt att förankra både vid uppstarten av ett samarbete och under resans gång. Detta blir extra viktigt när man arbetar med en ideell förening vars styrelse och medlemmar inte har en tät kontakt.

En punktinsats såsom en studiecirkel, kan bli en viktig mötesplats. Återkoppling av information från tidigare möten genom dokumentation är angelägen, precis som en dagordning som är stukturerad men har plats för att nya frågor dyker upp. Rollen som processledare har varit utmanande och lärorik. En av styrkorna i studiecirkeln är att vi har lärt oss tillsammans under resans gång.

Syftet med studiecirkeln har avgränsats under arbetets gång. Från att sikta på att designa ett hus till att vara en undersökning om förutsättningar. För en designorienterad brukarmedverkan hade cirka 3 möten till kunnat ge tid att ta fram ett material om utformningsförslag av privata lägenheter, gemensamma ytor, exteriör och markanvändning. Metoderna har anpassats till situationen och resultatet har dokumenterats och en del av detta kan ses i bilagorna 3-6.

Utvärderingen som deltagarna gjorde i form av en enkät (bilaga 6) stärker min tes om att processen är viktig för gruppdynamiken. Metoderna har fungerat i stort sett som jag hade tänkt och deltagarna var nöjda med dem. Ny kunskap och ett stort engagemang för projektet har skapats inom gruppen.

Att beskriva hela arbetsprocessen ger en slags objektiv dokumentation som kan ge materialet ett förtroende hos deltagarna men det kan även innebära ett alltför omfattande material och att själva kunskapen hos deltagarna, den tysta kunskapen, glöms bort. Att göra dokumentationen levande och tillgänglig är viktigt. Materialet från studiecirkeln presenterades för deltagarna vid avslutsningsmötet men behöver presenteras vid fler tillfällen och framför allt behöver kunskapen som deltagarna besitter lyftas fram och byggas vidare på så att arbetet som gruppen gjort tillsammans inte glöms bort. Rapporten från studiecirkeln och den fysiska modellen ska göras tillgänglig för föreningen är det tänkt. Bland annat kan rapporten läggas upp på den nya hemsidan.

Hur fortsättningen för projektet med ett kollektivhus för UnderSammaTak ser ut är oklart. Det finns ett moment av energi som är viktig att kanalisera för styrelsen på medlemsmötet 15 mars. Många medlemmar vill börja konkretisera sina privata lägenheter och få besked om när huset ska byggas och var. Deltagarna har även uttryckt att de kan tänka sig att arbeta ideellt, tillsammans motsvarande arbetstid för minst en halvtidstjänst med projektet.

I det här skedet är det viktigt att invänta att beslut kan fattas om detaljplanen för att se vilka förutsättningar som finns. Det är viktigt att gå en balansgång mellan att måla upp visioner för tidigt och driva en process som utvecklas över tid. Under tiden kan föreningen hinna skaffa sig kunskap till de nya frågorna som formulerades.

Inventering av området kring Högsboskolan vid Riksdalergatan, 2013-03-02
Foto: Sara Svensson

Avslutning

I mitt arbete har jag undersökt dels processens roll för hållbarhet, arkitektens roll i deltagarprocesser samt kollektivboendet som ett hållbart boendekoncept.

Det finns ett intresse i Göteborg att arbeta med lokala demokratiprocesser men det finns ett kunskapsglapp mellan institutioner och företag och medborgarna. För att skapa en trygg plattform för dialog och möten behöver olika professioner samverka för att utveckla nya arbetssätt för att arbeta inkluderande med olika slags dialoger med målet att stärka demokratin.

Arkitekter har en viktig roll i brukarprocesser att fylla och utveckla. Vi är redan utbildade i att arbeta med en mängd olika verktyg för kommunikation, att väga samman olika aspekter och utveckla visioner. Jag tror att det finns mycket att lära om att leda grupper av människor och att arkitekter kan ha nytta av att arbeta tvärvetenskapligt ihop med andra professioner för detta ändamålet.

Att arbeta med pilotprojekt och redan organiserade grupper såsom föreningar underlättar initialt ett gruppskapande. Det vi måste vara uppmärksamma på är dock att brukarmedverkan inte blir enbart för en privilegerad grupp invånare. Vi måste bli bättre på att inkludera underrepresenterade röster i samhället och här tror jag att de ovanifråninitierade projekten har ett uppdrag. Fler kommunala bostadsbolag borde få uppdraget att utveckla bostadsprojekt med brukarmedverkan.

Av min fallstudie om UnderSammaTak har jag sett att tankespar återkomma, som arkitekter, brukare och planerare haft tidigare. Att undersöka hur HSB och Riksborgen arbetar med brukarmedverkan i projektutveckling och lokal förvaltning liksom att följa upp utvärderingen av projektet Trevnaden hos MKB skulle vara intressant. Till min framtida profession tar jag med mig en nyfikenhet att fortsätta utforska deltagarprocesser dels inom stadsplanering för att få en översikt men även arbeta projekterande med enstaka projekt för att lära mig detaljarbetet.

En förändrad yrkesroll kommer behövas för att kunna arbeta med medborgardialog. En arkitektroll som har kunskap om planerings, design- och byggprocessen liksom ekonomi, lagar och som kan arbeta som process och projektledare. När man arbetar med medborgare behöver man finnas tillgänglig utanför kontorstider, när medborgarna har sin fria tid. Jag tror att det finns ett intresse hos arkitekterna att ta detta ansvaret. Att proaktivt utveckla projekt från ax till limpa. Tiden är mogen för att prova nya grepp i stadsplaneringen såväl som i bostadsutformningen.

Intresset för byggemenskaper och gemenskapsboenden runt om i Sverige är ett bevis för att det finns en vilja hos brukare att ha mer att säga till om om sitt boende och att detta inte kanaliseras genom bostadsbyggandet idag.

En av insikterna av att arbeta med den här fallstudien jag har fått en fördjupad förståelse för svårigheterna i kommunikation när medborgarnas perspektiv möter en stads utvecklingsvisioner. Befintliga erfarenheter från brukarmedverkan kan dock vara till stor nytta och underlätta planeringsprocessen. Här finns möjlighet till organisatoriska roller för kunskapsöverföring som skulle behöva formas. En motvarande organisation som Stadsjord, för att uppmuntra medborgarna att odla i staden, skulle kunna vara plantskola för andra medborgarinitiativ i syftet att bygga den hållbara staden.

Genom min förundersökning om koncept har jag funnit att det finns en kollektivtradition som bär med sig intressanta kunskaper och en värdegrundad kultur som uppmuntrar en hållbar livstil bortom plusenergihusen. I själva fallstudien framkom inte några stora skillnader från tidigare erfarenheter av idétraditionen kring kollektivhus. BIG konceptet är fortfarande förhärskande och det finns en viss etablerad konsensus kring vad som är viktigt att bygga men frågan hur det ska byggas kan fortfarande utvecklas.

Det som var mycket intressant att notera var den minskning på 40% bostadsyta som deltagarna sade sig vilja göra till förmån för möjligheten att ha gemensamma ytor för aktiviteter. I och med flyttkedjor kan detta innebära att rymligare bostäder blir lediga och konceptet är även intressant för tankarna om bygget av tät stad. En minskad bostadsyta innebär minskad användning av både energi och materialresurser. Jag har i fallstudien undvikit att be deltagarna ta ställning till vilka gemensamma ytor man vill ha och hur stora de ska vara. Jag har istället visat på två möjliga lokalprogram som kan användas för fortsatta diskussioner.

Även intresset för markanvändningen mellan husen och kontakten med existerande bebyggelse och hur den kan utvecklas, var en viktig kunskap. Deltagarnas intresse för att husets verksamheter kan inrymma andra funktioner och aktiviteter som vänder sig utåt mot området runt omkring är intressant ur olika arkitektoniska, sociala och organisatoriska aspekter.

Att deltagarna vill odla växter och bin är en intressant retorik som jag anser är viktigt att arbeta vidare på för att öka den lokala livsmedelsförsörjning och även för biologisk mångfald och rekreation i urban miljö.

Några av fallgroparna som jag ser för bostadsplanering som drivs av en ideell förening är svårigheten att styra projektet över en längre tid. Tidsaspekten har många vittnat om är en viktig ingrediens. Om många medlemmar slutar vara

Avslutning

aktiva i föreningen och nya tillkommer måste projektledarna vara med och fånga upp den tappade kunskapen och inkludera nya medlemmars initiativ och tankar så att alla känner delaktighet i projektet. Här skulle stöd till grupper som vill utveckla egna boendeformer, såsom ges till de tyska byggemenskaperna kunna hjälpa mycket tror jag. Att skapa en medborgarinformation för utveckling av planer och få hjälp vidare är en väg som Göteborg skulle kunna prova.

Boendevisioner är värda att utforska. Genom att stärka det redan befintliga engagemanget för frågor om social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet hos medborgarna kommer initiativen ha en helt annan bärkraftighet. Staden borde bana väg och bygga pilotprojekt för att odla fler urbana stigfinnare och medskapare av det hållbara samhället.

Slutord

Mitt mål, att skapa ett engagemang och ett material åt föreningen UnderSammaTak att gå vidare med, har uppnåtts. Nu väntar en annan fas då jag träder ur rollen som processledare och kan åta mig ideellt arbete inom föreningen som jag även blivit medlem i under resans gång. När detaljplanen för skoltomten i Högsbo går ut på samråd kommer projektets ramar kunna konkretiseras. Innan dess fattas stora politiska beslut, i principiellt viktiga frågor. Detaljplanen kommer förhoppningsvis ge mer information och möjligheter till en fortsatt projektutveckling. I samband med att bygg och gemenskapsboenden eventuellt bjuds in till en dialog kan det bli aktuellt att börja gestalta programmet vi har påbörjat att formulera.

Andra ringar på vattnet av det här arbetet är att föreningen UnderSammaTak har hittat nya medlemmar från gruppen Bygggemenskap Högsbo. Möjliga samarbetspartners har även hört av sig som vill ta del av föreningens arbete, bland annat utvecklingssamordnaren i SDN Askim, Frölunda Högsbo. Ett annat uppdrag som har dykt upp är möjligheten att få presentera det här arbetet vid en konferens i Barcelona på temat; Sustainable housing in a post-growth Europe.

I sommar i Göteborg annordnar också konsthallen Röda Sten en workshop och utställning; The Common Roof, som vill undersöka medborgarnas idéer vad gäller nya bostadskoncept. Således fortsätter ämnet brukarmedverkan i arkitektur och samhällsplanering att växa och sprida nya tankar och möjligheter att arbeta vidare på.

Referenser

Ahlin-Boström, Hjärdís. (maj 2011) Min vision för ett kollektivhusboende i Tyresö. *Tyresö Kollektivhusförening*. <http://tyreso-kollektivhus.org> (2012-10-29).

Alfredson, Börn, Cars, Göran. (1996) *De boende som medarbetare. Självförvaltning i Holma*. Rapport nr 61. Stockholm: SABO Utveckling.

Arnstein, Sherry. (1969) *A ladder of citizen participation*. Journal of the American Institute of Planners 35:216-224.

Bo100. <http://bo100.blogspot.se> (2013-05-06).

Bo 100. *Bostadshus Bo 100*. <http://www.malmo.se> (2013-04-25).

BoAktiv Landgången. <http://www.boaktiv.se> (2013-04-16).

Boverket (2010) *Boendeinflytande i praktiken*. Dnr: 212-1815/2010. Karlskrona; Boverkets Publikationsservice.

Barton, Hugh. Barton, Grant, Marcus. Guis, Richard. (2010) *Shaping neighbourhoods, for local health and sustainability*. 2:a uppl. London, New York: Routledge.

Blackmore, Elena. Hawkins, Richard. Holmes, Tim. (2010) *The Common Cause Handbook* Storbritannien: Public Interest Research Center.

Botsman, Rachel and Rogers, Roo. (2010) *What's mine is yours : the rise of collaborative consumption*. New York: HarperBusiness.

Caldenby, Claes. (1992) *Vad är ett kollektivhus?* Göteborg: Chalmers Tekniska Högskola.

Clasén, Johanna. (2012) Bli din egen byggherre när Högsboskolan rivs. *Direkt-Press*. 18 juni. (<http://www.direktpress.se> (2013-02-12)).

Forskargruppen Bo i Gemenskap. www.boigemenskap.se (2013-03-14).

Fröst, Peter. (2004) *Designdialoger i tidiga skeden - arbetssätt och verktyg för kundengagerad arbetsplatsutformning*. Göteborg: Chalmers Tekniska Högskola.

Fung Archon, Wright, Eric O. (2001) Deepening Democracy, Innovations in Empowered Participatory Governance. *Politics & Society*, Vol. 29 No. 1, March 2001 5-41. (2013-04-15).

Förenade Nationerna (1992) *Agenda 21*. 351 sidor. 3-4 juni. 1992. Rio de Janeiro. <http://sustainabledevelopment.un.org> (2013-05-01).

Grip, Elsa, Sillén, Ingrid. (2007) *Gemenskap och samarbete, att bygga upp och bo i kollektivhus*.

Göteborgs Stad. (2013) Järnbrott - Bostäder m m vid Guldmyntsgatan. *Plan- och byggprojekt i Göteborg*. <http://goteborg.se> (2013-02-20) Diarienummer SBK: BN11/0589.

Hagbert, Pernilla. (2011) *Home is where **. Examensarbete Chalmers Tekniska Högskola.

Haney, David. (2010) *When Modern Was Green: Life and Work of Landscape Architect Leberecht Migge*. sid 194. London, New York: Routledge.

Helin, Kari och Gustafsson, Tommi. (2002) *OPERA – Ett verktyg för effektiva arbetsmöten*. Tavastehus Finland: Innotiimi Products LTD Oy.

Hernandez-Medina, Esther. (2010) Social Inclusion through Participation: the Case of the Participatory Budget in São Paulo. *International Journal of Urban and Regional Research*. Volume 34.3 September 2010. sid 512–32. DOI:10.1111/j.1468-2427.2010.00966.x

Holm, Lennart et al. (1976) Swedish experiences of self-building, co-operation, consumer research, participation. *A contribution to the United Nations Conference on Human Settlements*. Stockholm: Bostadsdepartementet. 1976. Vancouver. 144 sidor.

Kollektivhusföreningen Kombo. (2012-12-02) *Visionen om Kombo*. <http://kollektivhuskombo.se> (2012-10-29).

MKB (2013) *Trevnaden*. <http://mkbfastighet.se>

Moreaus, Lisa (2012) *Brinna, Att göra skillnad som ledare i en deell organisation*. Stockholm: Room for us.

Norwegian Design Council (2010) *Innovating with people, the business of inclusive design*. Second edition 2012. Oslo: Fladby AS.

Referenser

Olivegren Johannes (1975) Brukarplanering. Ett litet samhälle föds: Hur 12 hushåll i Göteborg planerade sitt område och sina hus i kvarteret Klostermusen på Hisingen. Göteborg; FFNS-gruppens förlag.

Olsson-William, Monica (1994) Färdknäppen - Ett kollektivhus för andra halvan av livet. Stockholm: SABO Utveckling.

Stenberg, Jenny et al. (2013) *Framtiden är redan här. Hur invånarna kan bli medskapare i stadens utveckling*. Göteborg: Chalmers Tekniska Högskola.

Stenberg, Jenny (2000) *Planning in Interplace? On Time, Power and Learning in Local Activities Aiming at Social Inclusion and Sustainable Development*. Göteborg: Institutionen för byggd miljö och hållbar utveckling, Chalmers Tekniska Högskola.

The Worldwatch Institute (2010) Transforming Cultures. From Consumerism to Sustainability. New York, London: W. W. Norton.

Tsatsa, Filippa. (2010) Boihop vill se socialt hållbara bostäder utanför ramarna. *Göteborgs Fria*. 10 februari. <http://www.goteborgsfria.nu/artikel/82337> (2013-04-14).

Vallance, Suzanne, Perkins, C. Harvey, Dixon, E. Jennifer. (2011) *What is social sustainability? A clarification of concepts*. *Geoforum* 42. sid 342-348.

Vestbro, Dick Urban, Woodward, Alison. och Grossman, Maj-Britt. (1989) *Den nya generationens kollektivhus. Experiment med social integration, förvaltning och rumsutformning*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning.

Vestbro, Dick Urban. (1982) *Kollektivhus från enkökshus till bogenenskap*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning.

Vestbro, Dick Urban. (1979) *Kollektivhus i Sverige. Mål, utformning och utveckling 1900-1980*. BFL Rapport 4. Stockholm: Kungliga tekniska högskolan.

Vestbro, Dick Urban. (2012) Saving by Sharing – Collective Housing for Sustainable Lifestyles in the Swedish Context. *Paper for 3rd International Conference on Degrowth for Ecological Sustainability and Social Equity*; 19-23 september. 2012. Venedig. 13 sidor.

Opublicerat material

Lindholmen restaurering AB. (Förhandskopia 2012-09-12) *Kulturhistorisk dokumentation och analys inför detaljplan*. Material från Hanna Kaplan Stadsbyggnad-

skontoret 2013-03-08).

Tjernström, Leif. Örne, Kristina. Hur ser din vision ut av Under Samma Taks gemenskapshetsboende? (2011) *Min lägenhet – vårt boende*. 26 augusti, 2011, Göteborg.

UnderSammaTak, (2012-11-05) *Till Berörda förtroendemän, beslutsfattare och handläggare*. Angående Detaljplan för Högsboskolan. (2013-02-14)

Nord, Lennart (2013-04-19) *Lunds kollektivhus nr 1, brf Slottet*.

Personreferenser

Båth, Ola. (Informationsgruppen, föreningen Majbackens bogemenskap) intervjuad av författaren 14 november 2012.

Emilson, Anders. (2013) Vi bygger för gemenskap. 19 april, 2013, Malmö.

Hagbert, Pernilla. (2012) *Interview study in Kvillebäcken*. Homes for Tomorrow. Göteborg; Chalmers tekniska Högskola.

Hansson, Ann. (Boende i BIG/Kornet) intervjuad av författaren 20 november 2012 och 21 mars 2013.

Herngren, Per. (2012) Föreläsning och workshops i kursen Design and Planning for Social Inclusion, Centrum för Urbana Studier i Hammarkullen.

Kaplan, Hanna. (Handläggare Stadsbyggnadskontoret Göteborg) telefon och mejlkontakt med författaren 8 mars -13 mars 2013.

Moreaus, Lisa. (2013) *Att förebygga konflikter och skapa bra arbetsklimat*. Seminarium och workshop. 16 mars, 2013, Linköping.

Nilsson, Sanja (boende i Fiolen) intervjuad av författaren 18 april 2013.

Olsson, Anna. (Fastighetskontoret Göteborg) intervjuad av författaren 15 februari 2013.

Rang, Birgitta. (Ordförande i BoiHop) intervjuad av författaren 7 mars 2013.

Reza, Vahid. (Arkitekt BoAktiv Landgången) intervjuad av författaren 24 april 2013.

Referenser

Siegel, Cord (arkitekt och boende i Urbana Villor) intervjuad av författaren 24 april 2013.

Smuts, Karin (2012) talare vid konferensen; International Federation for Housing and Planning, Göteborg.

Tjernström, Leif. (Processledare i OPERA-metoden och styrelseledamot i UnderSammaTak) intervjuad av författaren 20 februari 2013.

Vestbro, Dick Urban. (Boende i Tullstugan) intervjuad av UnderSammaTak 1 februari 2013.

Waldhör, Ivo. (Arkitekt Bo 100) intervjuad av författaren 24 april 2013.

Wiking, Anna (2013) *Vi bygger för gemenskap i Malmö*. Konferens. 19 april, 2013, Malmö.

Ödlund, Kerstin. (Boende i BoAktiv Landgången) intervjuad av författaren 20 april 2013.

Bilagor

Bilaga 1, Brev från UnderSammaTak

(Till Göteborgs Stad 2012-11-05)

Till Berörda förtroendemän, beslutsfattare och handläggare

Angående Detaljplan för Högsboskolan

Vi vill på detta sätt visa vårt stora intresse för att få vara med i utvecklingen av detaljplanen för Högsboskolan.

Vår förening Under samma tak, vill planera, utforma och bygga ett gemenskapsboende/kollektivhus på ett ekonomiskt och miljöeffektivt sätt och vi vill bidra till mångfald i stadens boendeformer, stärka social gemenskap och motverka segregation. För tre år sedan startade vi en ideell förening som från början bestod av åtta medlemmar. Vi har tillsammans haft en studiecirkel, gjort studiebesök och arrangerat en konferens tillsammans med Familjebostäder kring alternativa boendeformer. Gruppen träffas regelbundet en gång i månaden med protokollförda möten. Vi har också haft sammanlagt två veckors intensivt arbete med värdegrunden. Nu är vi en arbetande styrelse med sammanlagt 65-70 betalande medlemmar i föreningen som deltar i arbetet genom regelbundna stormöten.

Vårt mål är att skapa ett boende centralt i Göteborg med cirka 30-40 lägenheter. Vi har också kontakt med en av samordnarna för boende för funktionshindrade i Göteborg för att eventuellt kunna ha ett sådant boende insprängt i vårt boende. Vi kan också tänka oss att det finns t ex en förskola i huset. Vi vill att huset ska bestå av mindre lägenheter, från ettor till treor/fyror och gemensamma ytor som t ex samlingsrum, stort kök, ateljé/verkstad, spa, trädgård och övernattningslägenhet för besökande gäster. Vi tänker oss att principen ska vara att 10 procent av lägenhetsytan istället går till gemensamma utrymmen.

Vår värdegrund eller kultur, som vi vill ska genomsyra vårt boende, går kortfattat ut på att det ska vara öppet för en mångfald av kvinnor och män med olika bakgrunder, erfarenheter, åldrar och oavsett om man lever som singel, i par och

Bilagor

med eller utan barn. För att ett sådant här boende ska fungera i praktiken så behöver de boende dela en gemensam idé och därför vill vi kunna välja vilka som kan flytta in.

Vi är öppna för olika upplåtelseformer, t ex hyresrätter, blockhyrning eller kooperativ hyresrätt, dock inte bostadsrätt eftersom vi vill att det ska vara möjligt för alla att flytta in. Vi har under åren haft ett utmärkt samarbete med Familjebostäder i Göteborg men vi är öppna för andra förslag för att kunna genomföra projektet.

Efter tre års arbete inser vi i UST att för att nå våra mål med vårt gemenskapsboende, där alla har råd att bo, och därmed bidra till ett mindre segregat Göteborg är vi beroende av;

- att Göteborgs Stad på ett eller annat sätt subventionerar byggandet av vårt gemenskapsboende

- att Göteborgs Stad via ett av sina allmännyttiga bostadsföretag uppdras att tillsammans med UST planera och bygga ett gemenskapsboende.

Vi vill bli ett pilotprojekt!

Med förhoppning om ett framtida samarbete!

För föreningen Under Samma Tak

(Namn på styrelsemedlemmar och kontaktuppgifter)

Bilaga 2, Föreningen UnderSammaTak, ideell förening

Vad vi vill

Skapa ett gemenskapsboende centralt i Göteborg för ca 40 medlemmar. Bestående av egna mindre lägenheter och gemensamma ytor som vardagsrum/kök, ateljé/verkstad, spa, trädgård och övernattningslägenhet för besökande gäster. Vi vill även bidra till att skapa en strukturerad och väl fungerande byggprocess i Göteborgs Stad med syfte att inslaget av gemenskapsboenden ska öka.

Hur

Hitta det byggbolag som i samverkan med föreningen Undersammatak vill planera, utforma och bygga gemenskapsboende på ett ekonomiskt och miljöeffektivt sätt och ser sitt uppdrag att bidra till mångfald i stadens boendeformer, stärka social gemenskap och motverka segregation. Vi vill även samverka med andra organisationer och aktivt delta i och anordna seminarier och konferenser samt att följa och kopplas ihop med aktuell forskning på området.

Varför

Gemenskapsboende gör oss friskare och är lönsamt för samhället.

När

Inom en femårsperiod (2011-2016)

Vår grund för boendet

Min lägenhet - vårt boende! Vår värdegrund eller kultur som vi vill ska genomsyra vårt kommande boende går kortfattat ut på att vårt boende ska vara öppet för en mångfald av kvinnor och män med olika bakgrunder, erfarenheter, åldrar och oavsett om man lever som singel eller i par – det avgörande är att ha ett gemensamt engagemang i boendet och dela grundvärderingar som bla innefattar att ha få regler och en generös inställning som baseras på att alla kan och får bidra utifrån lust, kompetens och förmåga. Uppfattningen att det mesta går att lösa med samarbete och dialog ska vara rådande. Allas behov av integritet och avskildhet måste respekteras. Boendet ska präglas av en öppenhet även mot grannskap och omvärld.

Bilaga 3, Inventeringen av Högsbo

Deltagarna fick en stor karta i skala 1.500 över det område som de skulle inventera, en mindre översiktskarta, pennor och ett papper med frågeställningar att fundera över under inventeringen;

- Vad finns det för slags bebyggelse, hus eller annat?
- Hur många våningar?
- Var är entréerna?
- Var är bil och cykelparkering?
- Vad finns det för natur; vild natur, odlingar eller park? Träd och buskar?
- Vem kan använda områdena? Vad är privat/offentligt ?
- Var finns lokaler och butiker?
- Vad finns det i området som man kan tänka är positivt /negativt?
- Vad, ser, hör, känner, luktar ni?
- Vilka bor här? Vad gör de?
- Fråga minst två personer vad de tänker om området.
- Hitta på egna frågor...

Här följer tre exempel på svar från de totalt sex grupperna:

Grupp 1 inventerade öster om Högsbotomten;

Pennygången, Sjupundsgatan, Växelmyntsgatan och diverse småstigar.

“Vi började på Riksdalergatan och gick mot nordost. Husen är i 3-5 våningar med lokaler eller garage i bottenvåningarna samt balkonger och uteplatser. Ibland p-däck mellan husen. Byggt på slutet av 50-talet förutom Pennygången som är byggt på 60-talet. Pennygången består av en annan typ, där är entréerna innifrån gårdarna inte från gatan som annars. Det är som byggt för gemenskap med gårdar med fin lekmiljö och lekplatser för barn. Generellt är områdena fint placerade, man har inte sprängt undan kullarna utan bevarat naturen vilket gör området mer spännande för människor att vistas i. Vi hör fågelkvitter. Det är fina färgsättningar på husen, tegel och robusta material. Det känns mänskligt för människor att vistas i. Gångbanorna känns dock inte så trygga nattetid att ta sig fram på.

Det är nära till centrum, nära torget och bra kommunikationer. Det finns bibliotek och bankomat på torget och mycket banker men vilka använder

dessa bänkar egentligen? Det är ett område som inför ett generationsskifte, mina barn har fått flera erbjudande om lägenhet i det här området. Vi såg en skola Västerhedsskolan (årskurs 1-3 Karins anm.) och två daghem i vårt område. Det var riktigt tomt på folk men vi frågade en man om hur kan kände att Högsboskolan rivs och han sa att han tycker det är synd men att det är bra att det ska byggas bostäder och verksamheter.”

Grupp 2 väster om Högsbotomten; Guldmyntsgatan, Silvermyntsgatan, Högsbogatan:

“Vi gick norrut mot Högsboleden och in på Silvermyntsgatan bland trevliga områden med 3-4 våningshus. Mellan husen lekparkar och grönområden, som inbjuder till kojbyggen, som vi tyckte såg härligt ut. Vi såg nybyggda punkthus på Högsbogatan i olika färger som man blev glad av. De såg trevliga ut och låg liksom nedanför en brant så de upplevdes inte så höga. Det är generellt väldigt kuperat mellan husen med vild mark, det kanske inte är så bra på kvällen om man går hem själv. Ett stort gräslikt plåthus på 7-8 våningar såg vi också (på slutet av Kopparmyntsgatan). Där såg vi ännu ett område med 3 våningshus och kuperad terräng där man behållit det vilda.

Området nära Kyrkan och torget har P-hus mellan 3 våningshusen husen, ett dåligt exempel på hur man löser parkeringar tycker vi. Områdena i norra delen som vi tittade på, som istället har parkeringarna naturligt, utanför husen och mot det vildvuxna, och så behöll man träd och lekytor fick rum mellan husen. Det ser vi som viktigt när vi sedan tittar på vårt område vad gäller bilparkeringarna

Vad vi saknade i områdena var egna odlingar. Det skulle vara väldigt trevligt att kunna odla i pallkragar. Det finns inte alls, bara gräsmattor och träd. Vi pratade med tre män här nere som sa att de tyckte det var trågt att skolan rivs, att man istället inte kunde ha gjort om det till studentbostäder eller något. Informationen om varför man river skolan verkar ha varit mycket dålig till de som bor i området.”

Grupp 3 söder om Högsbotomten; Riksdalergatan, Bankogatan och Markmyntsgatan:

Vi vandrade förbi Flatsskolan som har en miljöstation vid Riksdalergatan. Vi såg nybyggda hus här nere också, stora balkonger mot sydväst och en dam på en av balkongerna som vi pratade med. Hon sa att vi inte fick glömma källarförråd, det hade bara andra förråd och inga i källaren. Det var enda stället där vi såg en trädgårdsgrupp utanför ett hus.

Det var tomt på folk, lite lekplatser, inga blomsterrabatter. En grillplats hade varit fint. Husen mest i 2-4 våningar och byggt 50-60-tal. Inga parker fanns, mer skogsområden. Inget ställe där man direkt breder ut picknickfilten, mycket tallar och risig sly.

Vi såg vårdcentral, barnvårdscentral, äldreboende, en skylt till en skomakare någonstans. Två gamla och tyvärr förfallna trähus som det stod Kals Åden på nära Markmyntgatan. Längre bort vid Högsbogatan ligger Högsbokyran där en av oss sjunger i kör (140 personers kör) och varje fredag 17-18 är det fin musik i kyrkan.

Torget har bank, apotek, mataffär. Ganska stort och ödligt. Men varje torsdag kommer det en fiskbil och till sommaren blir det grönsaksstånd och mer blommor på torget. Det behövs verkligen tycker vi. Dessutom är det torgmarknade en helg varje månad.

Vi pratade dessutom med en dam i området som bott här 16 år och trivdes och kände till att Högsboskolan skulle rivas.

Bilaga 4, Delegerat gruppleaderskap

Denna metod är lånad av Per Herngren som höll två workshops om konflikthantering i kursen Design and Planning for Social Inclusion. Det var ett bra sätt för att aktivera deltagarna och skapa en gruppkänsla. Rollerna delades ut som spelkort som kunde passas vidare om man ville byta.

Sekreterare Secretary Din roll är att se till att skriva upp alla förslag, alla beslut och på annat sätt dokumentera viktig information på mötet.	Tidshållare Timekeeper Din roll är att se till att gruppen inte behöver tänka på tiden, tex. att alla får prata lika länge, att folk får ansluta sin mening och att det tas pauser, mm.	Försåelseunderlättare Understanding facilitator Din roll är att se till att alla förstår vad som sägs och bryta in om något är oklart.
Stämningsunderlättare Vibe watcher Din roll är att se till att mötet har bra förutsättningar och att alla mår bra, tex. att det finns vatten att dricka, stolar till alla, syre i rummet, mm.	Maktunderlättare Power intervener Din roll är att se till att alla får prata och ge tillbaka ordet till den som blir avbruten eller hamnar i underläge i en diskussion.	

Bilaga 5, Workshop om gemensamma lokaler

I denna övning fick deltagarna först skriva ner vilka aktiviteter man ville ha och ytor som skulle vara gemensamma i huset. Därefter bildades grupper där deltagarna fick diskutera tillsammans vilka de borde vara och var de skulle ligga i huset.

Grupp 1

Bottenplan:

Stort kök och allrum med utgång till trädgård med grillplats

Sällskapsrum (äta gott och dricka, musicera, dans, mysbord, avskärmat bibliotek.

Ansluten till uteplats (grilla, kräftskivor mm.) Gemensam matlagning.

Allaktivitetsrum (yoga, massage)för både barn och vuxna med flexibla väggar och förvaringsmöjligheter.

Cykelrum med verkstad (cykelutflykter)

Odlingsrum inne (basilika mm)

Övernattningsrum; max 4 bäddar, dusch, toa, kyl, spis.

Utomhus:

Växthus ute

Grupp 2

Bottenplan:

Kök (öppet) matlagning, fika, planering, inköp, matlagningskurser. ök med separat disktrum.

Allrum ska ha utgång till trädgård. Allrummet ska kunna skiljas av med draperi eller vikkörrar och ha en braskamin.

Matrum/samlingsrum; gemensamma middagar, fika, stormöten, större sammankomster och föreläsningar. Middagssittning, soffor med brasa. Det bör finnas ett lektrum för barnen i nära anslutning.

Bibliotek/sällskapsrum/tv-rum; gemensamma tidningar och böcker, föreläsningar, studiecirkel, filmklubb.

Tvättstuga (ej i källaren), mattvätt, mangel, torkrum/skåp/tumlare, centrifug, bokningsbara maskiner och ej bokningsbara.

Gym och motion (ej i källaren)

Bastu

Gästrum, flera, med badrum men ej med kök.

Uteplats; fikaplatser, odlingslotter, bärbuskar, träd.

Kontor, postfack, anslagstavla i entrén.

Källare:

Cykelförråd, förråd per lägenhet och garage

Grupp 3

Bottenplan:

Matsal och kök (fönster och uteplats) ca 50 pers

Tv/filmrum med soffor och avskärmning

Tvättstuga (nära?) uteplats med grill

Verkstad

Entrén i anslutning

Kallskafferi och förråd

Uteplats och trädgård; små soliga hörn, grill, långbord och nära matsalen.

Gästrum 2 st med toa och dusch med flera sängplatser (eventuellt på vinden)

Förråd nära lägenheten, cykelrum

Utomhus:

Odlingsplats med verktygsförråd

Sittgrupper

Grupp 4

Bottenplan:

Kök; Storsköksdiskmaskin, spis mm.

Matrum/allrum; (flexibelt rum) för 100 personer, möjligt att skärma av för ett eget sällskap (med textil) Utgång till trädgård. Bibliotek, tvättstuga och allaktivitetsrum i nära anslutning.

Soffhörna (för häng) böcker, tidningar, film, tv, goda samtal och föredrag.

Tvättstuga (marknivå och i anslutning till andra rum),; mangel. Möjlighet till anslutning till tvättmaskin och torktumlare i egen lägenhet.

Ateljé, hantverk, textil (tex i samband med tvättstuga) tillgång till vatten och ljus, (på taket?)

Cyklerum, barnvagnsrum och verkstad (gärna för annat fix som cykelreparationer mm.) gärna med tillgång till vatten.

Bastu & gym?!

Gästrum (någonstans i huset); sovplatser, litet pentry, dusch, toa.

Källare:

förråd (litet! inte ta av gemensamma ytor, mindre än 8kvm) och cykelrum.

Tak:

Inglasad takterrass med växter och som kan utnyttjas från mars – november. Terrassen kan också användas som ateljé. Fina sittplatser.

Utomhus:

Trädgård, lekplats, mycket grönska, olika sittplatser, grill, sopsorteringsrum/sopsug.

Grupp 5

Bottenplan:

Matsal /gemensamhetslokal för alla; ev dagstidning, betalande gäster utifrån, gemensamma föredrag.

Bilagor

Bibliotek (lugnt och tyst)/ läshörna/ sällskapsrum med braskamin

Rum som som går att dela av för privat bjudning ca 10 pers (chambre séparée)

Hobbyrum - måla, snickra, sy.

2 gästrum för 2 vuxna och två barn.

Källare:

Tvättstuga, träningslokal, cykelrum (stöldsäker förvaring), vinkällare och bastu, bilparkering (bilpool)

Tak:

Takterrass med odling (kryddträdgård), grill och "rökrum" (rökning endast på terrassen ej på balkongerna)

Utomhus:

Odlingar tex. vinbärsbuskar) växthus och flera uteplatser i "bersåer", grillplats, ev. parkering.

Bilaga 6, Utvärdering av studiecirkeln

Sammanlagt 15 enkätsvar

1a. Deltog du på studiebesöket till Majbacken? (11 svarade ja)

1b. Vad lärde du dig av dagen? (10 svar)

Bra planlösningar i Majbackens små lägenheter.

Om hur man kan forma ett gemenskapsboende.

Reflektera över vad som är viktigt för mig.

Att drömma är mer lika än olika.

Att det finns ett stort engagemang.

En hel del. Vettigt upplagt. Blev Intresserad. 1:a besöket i föreningen.

Kul att uppleva ett kollektivboende som fungerar.

Att människor är olika.

Jag fick en känsla för hur det kan bli.

Att rätt person kan leda och få en grupp positiva och engagerade.

1c. Var Opera metoden en bra metod för att diskutera vad som är viktigt i ett gemenskapsboende? (8 svar)

8 svarade Ja

Bra metod att starta upp med.

Det blev en mångfald och koncentrerat.

Utmärkt, enkel metod som är lätt att förstå och jobba med.

Ja, det gick smidigt och var ändå personligt.

2a. Deltog du på studiebesöket till Högsbo? (7 svarade ja)

2b. Vad lärde du dig av dagen? (9 svar)

Områdets karaktär.

Mer om Högsbos bebyggelse och natur.

Att se/iakta vad som blir bra uteplatser, mot en parkering är inte bra.

Kännedom om området.

Vi är många som är engagerade.

Såg den miljö som huset kommer att finnas i.

Lärde känna gruppen och "vårt område".

Att det är roligt att jobba ihop + ett möjligt projekt.

Känna en del av området där huset skall byggas med den omgivningen.

2c. Var metoden att gå i grupper med kartor och inventera olika områden bra? Varför? (10 svar)

Lärde känna andra och se lite av området.

Ja, hade ingen kännedom om området innan.

Ja, vi lärde känna en större yta och varandra.

Ge och ta. Olika uppfattningar om tex, ett lugnt område är bra eller dåligt.

Ja, mycket bra. Vi kunde se vad som saknades och finns.

Spännande sätt att utforska ett område.

Ja, vi fick diskutera de företeelser vi noterade.

Ja, man fick se området på ett reflekterande sätt.

Bra att se för att nya hus ska smälta in i miljön.

Den ökade uppmärksamheten på omgivningen.

3a. Deltog du på studiebesöket till Tunnan? (6 svarade ja)

3b. Vad lärde du dig av träffen? (7 svar)

Försiktighet att ta på sig för stora gemensamma lokaler.

Reflektioner kring storlek på kök, matplats och nivå/standard på gemensamma lokaler.

Hur ett kollektiv kan vara utformat.

Mer kontakt med de boende (än på Majbacken)

Har varit där förut och visste att det var positivt.

Det sker förändringar i kollektivet hela tiden.

Att de flesta bodde kvar sedan starten.

3c. Var metoden att använda bilder för att visualisera de gemensamma ytorna bra? (5 svar)

Ja men fler bildtidningar hade gett mer.

Är inte övertygad om det. Man behöver se ytorna och det kan lika bra eller bättre ske genom en ritning.

Spontana synpunkter/krav på kommande boende.

Alla blev aktiverade och fick tycka till.

Det blev tydligare.

4a. Var du på det första mötet på Chalmers? (9 svar svarade ja)

4b. Vad lärde du dig av träffen? (6 svar)

*Att i gemensamma diskussioner med struktur bygga på värdegrunden.
 Att gruppen strävar mot samma mål! Positivt!
 Att tankar och idéer förändras genom diskussioner.
 Att vissa frågor om grundläggande värderingar kräver MYCKET diskuterande i grupp.
 Folk kan tillföra idéer som är bra.
 Fick inblick i hur man har tänkt från början i föreningen.*

4c. Hur fungerade metoden att använda delegerat gruppleaderskap? (8 svar)

*Bra att dela ut ledarens uppgifter.
 Intressant, var bara med vid möte 2 men vill lära mig om metoden.
 Bra x 2
 Kul att pröva en ny roll. Det fungerade bra.
 Intressant men kanske tillförde det inte så mycket i just denna gruppen.
 Det var faktorer som underlättade för gruppen!
 Trevligt.*

4d. Vad lärde du dig av att diskutera i grupp om vilka gemensamma rum och funktioner som är viktiga i gemenskapsboendet? (8 svar)

*Att önska kostar inte.
 Att hitta flexibla lösningar och att söka metoder så att alla kan komma till tals.
 Förhoppningsvis att vi får till detta. Trevlig samvaro so bådar gott.
 Nya tankar föds när man diskuterar i grupp.
 Att det som synes vara nödvändigt faktiskt inte är det.
 Viktigt att jobba i grupp och hitta gemensamma synpunkter. Intressanta resultat kom fram i denna övning.
 Bra att man tänker funktioner istället för rum.
 Roligt att höra andras åsikter.*

4c. Hur tycker du uppgiften att beskriva hur man bor idag och att fundera hur man vill bo i framtiden fungerade? (5 svar)

*Bra att konkretisera för sig själv.
 Bra!
 Man får verkligen reflektera över vad man behöver.
 Det ger var och en stimulans att se de personliga förutsättningarna för ett kollektivboende.
 Bra att reflektera över hur man vill ha det.*

5a. Var du på andra mötet på Chalmers? (13 svarade ja)

5b. Vad lärde du dig av träffen? (9 svar)

Att jag succesivt blir mer och mer delaktig. Nu känns det att jag är med och vill engagera mig.

Vet ej, inte slut än. Verkar ok.

Oläsbart svar.

Att vi måste behålla energin frammåt.

Vet inte än.

Det finns en vilja att driva projektet.

Fick mig att tänka vidare på frågorna.

Hur skall alla olika åsikter

Att fortsättningen på arbetet pockar på :)

5c. Hur fungerade sammanfattningen av materialet som studiecirkeln producerat? Saknades något? (10 svar)

Mycket bra sammanfattning. Tack Karin.

Bra eftersom jag varit borta 2 ggr.

Bra men lyft fram syftet. Skapar bra byggnad till värdegrund.

Syftet och att ngn från styrelsen borde förklarat första gången.

Mycket bra. Vi kommer att ha stor glädje av materialet framöver.

Bra sammanfattning. Mycket har blivit tydligare. Att se en modell och få alla idéer samlade gör det mer konkret.

Önskar att det skrivs till "vävstuga".

Kanonbra, så proffsig och roligt! Bra med delegerat ledarskap.

Att kunna enas. Bra med skisser med husens ev. placering.

Inte vad jag kan komma på.

6a. Vad har träffarna bidragit till för dig? (10 svar)

Mer intresse för kollektivt boende! Hoppas att "det går i lås".

Jag har blivit mer engagerad. Det känns som om det sitter i kroppen.

Jag har lärt mig mer om både processer och konflikter. Och om hur man kan bygga hus gemensamt.

Energi, idéer och hopp.

Reflektioner över vad jag själv vill. Svårt att vi inte har något ekonomiskt perspektiv dels på gemenskapsutrymmena, dels på standarden i lägenheterna.

En viss gemenskap.

Att bli klarare över vad jag vill och hur det kombineras med övriga önskemål.

Tänkt om vad gäller mitt framtida äldreboende.

Att jag vet mer, att jag känner fler deltagare och projektet blir mer verkligt.

Skapa kontakter, konkretisera mina egna diffusa tankar om ett ev. framtida kollektivboende.

6b. Om en studiecirkel skulle anordnas igen, vilka studiebesök och metoder ska bevaras och vilka skulle kunna utvecklas vidare? (9 svar)

Fortsätt i samma anda.

Värdegrundsarbetet. Utveckla önskelistorna för att få fram vad som är viktigast. Diskutera standard i lägenheterna (om möjligt??)

Fördjupa demokratiprocessen, fler studiebesök, mer kunskap.

Använd samma koncept, kanske lite förfinat. Blev det en video?

Hela programmet varit bra. Svårt att säga vad som behövs, kanske fler möten à la den på Chalmers.

Vet ej.

Om hela processen är beskriven som delaktiviteter från början kanske processen skulle ha blivit både mer tydlig och effektiv för deltagare och ledare.

Jag tycker att du utan vidare kan återupprepa strukturen för att det har kännits lättsamt, varierat och intressant.

Har inga förslag.

6c. På vilket sätt har träffarna påverkat ditt engagemang och tankar om att bo i ett gemenskapsboende? (11 svar)

Positivt (redan svarat se ovan, mer intresse för kollektivboende....)

Har alltid varit intresserad av kollektiv. Nu blir det mer konkret.

Engagemanget har ökat.

Positivt.

Mycket. Vilken standard jag vill ha, alt. Vill jag ha lägre standard om det är alternativet för ett gemenskapsboende.

Intresset för boendet har ökat liksom tanken att vi behöver bli mer blandade i ålder och ursprung.

Jag tror faktiskt att det blir ett gemenskapsboende.

Jag har blivit övertygad om att det skulle passa mig.

Har fått nya impulser och mycket att fundera över.

Påverkat mig i högre grad.

Det har blivit mer tydligt och kanske tom. eftersträvänsvärt.

6d. Skulle du tycka det var intressant att ha en fortsatt påverkan på det kommande gemenskapsboendet? I vilken arbetsform skulle du vilja påverka och vad skulle du vilja vara med och påverka? (12 svar)

Vill fortsätta träffas och påverka via arbetsgrupper.

Föreningsform med studiecirkelar verkar enlast och mest demokratiskt.

Oförändrat (styrelsen, hemsidan)

Jag kan tänka mig att hjälpa till att konkretisera idéerna till skisser. Svårt att låta bli nu, det finns att ta i.

Arbeta med den levande värdegrunden.

Jag är gärna med, helst som processledare.

Husets funktion, fördelning av lägenheter, diskussioner om genomsamhetslokaler.

Ja.

Absolut! Som tidigare! Kan ej ge svar i nuläget "i vilken arbetsform" osv.

Deltar gärna i en drivande roll där flera arbetsgruppers resultat ska samordnas till en gemensam kravspecifikation på ett nytt hus.

Både ja och nej.

Svårt att välja idag.

6e. Hur mycket tid skulle du vara villig att avsätta ideellt för ett fortsatt arbete? (10 svar)

Vet inte, vill inte lova!

Ungefär mindre än 1 h/vecka.

Vet ej än, det beror på.... kanske i arbetsgrupper.

1 dag/vecka om det är mer konkret.

Vad som krävs.

10-15 h/ månad

Ganska mycket, jag är mycket intresserad.

Några timmar per vecka.

Som sagt, både vill och inte vill, beror på upplägget.

20 % eller en dag/vecka.

Ordlista

Här följer en liten ordlista för att finnas till hands i läsningen för att reda ut en del begrepp och beteckningar som jag använder mig av i min text.

Aktionsforskning - ser man inte bristen på objektivitet som ett hinder. Själva processen, genom ett gott samarbete tillsammans finna ny kunskap ses som viktigast.

Antropogen - processer eller effekter som kommer av mänskliga aktiviteter, i motsats till fenomen som ägt eller äger rum i ett naturligt, av människan icke påverkat, tillstånd.

Byggemenskap –är en grupp människor som organiserar sig för att bygga tillsammans. Hitills har det ofta handlat om lägenheter i flerfamiljshus som ägs av en bostadsrättsförening eftersom det har varit enklast ekonomiskt att skaffa lån på detta sätt. Ett första svenskt exempel är Urbana Villor i Malmö av Cord Siegel. I Göteborg har arkitektkontoret Inobi liknande intentioner.

Detaljplan - är en juridiskt bindande karta som kan reglera; vad man får bygga, vilken höjd, volym och i ungefär vilken utformning. Den kan i detalj specificera kvalitéer och krav på till exempelvis andel grönyta, parkering, lekplats, industri, kontor eller bostadsändamål. Detaljplanen tas fram genom en planprocess som är reglerad i lag att ta hänsyn till synpunkter från sakägare dvs. fastighetsägare i området.

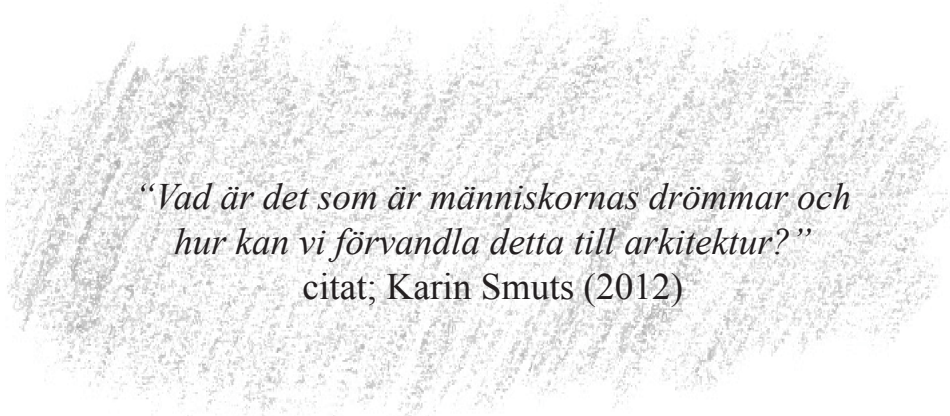
Gemenskapsboende – är 80-talets ord för kollektivt boende på arbetsgemenskapsgrund ofta i flerfamiljshus. Koncept ”BIG”, Bo i gemenskap, definierades av en forskargrupp 1977 i Sverige i samarbete med Statens Råd för Byggnadsforskning som en bostadsgemenskap på arbetsgemenskapsgrund. Konceptet består av en privat bostad med tillgång till gemensamma utrymmen. Den privata bostaden är oftast minskad med öppna planlösningar mellan kök och vardagsrum. En central roll i realiserade projekt som bygger på BIG konceptet är den gemensamma matlagningen.

Intersektionalitet - Intersektionalitet är ett analysverktyg för att synliggöra hur förhärskande idéer, sociala och kulturella aspekter påverkar i ett samhälle. Den grundläggande tanken med intersektionalitet är att man erkänner att man påverkas av maktstrukturer i samhället och att individer delas in i olika sociala kategorier såsom kön, klass, etnisk bakgrund, religion, ålder, sexuell läggning etc.

Kollektivhus - Kollektivhus.nu är en paraplyorganisation för kollektivhus i Sverige. Deras definition av kollektivhus är liknande den som BIG har men skiljer sig i att den även påpekar arkitektoniska programlösningar som är att föredra såsom; en gemensam huvudingång, gemensamma lokaler med insyn i bottenvåningen, och att ungefär 10% gemensamma lokaler ger en tillräcklig yta.

Markanvisning - Rätten att under en viss tid, förhandla med Göteborgs Stad om att utveckla ett byggprojekt.

OPERA-metoden - En metod som vill lyfta fram deltagarnas olika åsikter och synpunkter i en fråga för att inspirera till problemlösning, prioriteringar och demokratiska beslut.

*“Vad är det som är människornas drömmar och
hur kan vi förvandla detta till arkitektur?”*
citat; Karin Smuts (2012)